

**Skupština Crne Gore
Parlamentarni institut
Istraživački centar**

Istraživački rad:

**KRITERIJUMI I PROCEDURE UKIDANJA PARLAMENTARNOG
IMUNITETA OD KRIVIČNOG GONJENJA**

Podgorica, jun 2017. godine

Istraživački centar

Broj: 4/2017

Klas. br: 00-52-4/17-

Datum: jun 2017. godine

Pripremio: Istraživački centar – Parlamentarni institut

** Stavovi izrečeni u tekstu ne predstavljaju zvaničan stav Skupštine Crne Gore.*

*** Svi pojmovi upotrijebljeni u istraživačkom radu u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.*

SADRŽAJ

UVOD	4
1. KONCEPT PARLAMENTARNOG IMUNITETA: NEODGOVORNOST VS. NEPOVREDIVOST	5
2. KRITERIJUMI I SMJERNICE VENECIJANSKE KOMISIJE U VEZI SA NEPOVREDIVOŠĆU	6
2.1 Kriterijumi Venecijanske komisije za nepovredivost.....	6
2.2 Smjernice Venecijanske komisije za regulisanje procedure ukidanja parlamentarnog imuniteta	8
3. GLAVNI NALAZI ISTRAŽIVANJA.....	10
4. KOMPARATIVNI PREGLED PRAVILA U VEZI SA UKIDANJEM IMUNITETA.....	13
IZVORI INFORMACIJA	48

UVOD

U ovom radu Istraživački centar je, na osnovu dostavljenog upita, a u vezi sa preporukama Grupe država za borbu protiv korupcije (GRECO) za uvođenje smjernica koje bi sadržale jasne i objektivne kriterijume koji bi se primjenjivali prilikom odlučivanja o zahtjevima za ukidanje imuniteta od krivičnog gonjenja poslanicima, predstavio komparativni pregled podataka u vezi sa pravilima koja se odnose na parlamentarni imunitet, te kriterijumima i procedurom ukidanja imuniteta od krivičnog gonjenja poslanika u pojedinim evropskim zemljama, Evropskom parlamentu i Parlamentarnoj skupštini Savjeta Evrope.

Na temelju informacija koje su dostavili parlamenti i ostalih dostupnih izvora informacija, u ovom radu se daje osvrt na pitanja poput prava podnošenja zahtjeva za ukidanje imuniteta, načina odlučivanja o ukidanju imuniteta, odnosno samoj proceduri, postojanju vremenskog okvira za donošenje odluke o ukidanju imuniteta, te na pravila ili praksu kojima je to regulisano. U cilju boljeg razumijevanja navedene tematike, u radu su objašnjeni koncept i vrste parlamentarnog imuniteta te predstavljeni kriterijumi i smjernice Venecijanske komisije u vezi sa regulisanjem procedure ukidanja nepovredivosti. U tom smislu, rad je strukturiran u četiri poglavlja i to: Koncept parlamentarnog imuniteta - neodgovornost vs. nepovredivost; Kriterijumi i smjernice Venecijanske komisije u vezi sa nepovredivošću; Glavni nalazi istraživanja, i Komparativni pregled po zemljama koji sadrži podatke u vezi sa procedurom ukidanja imuniteta u 28 parlamenata.

1. KONCEPT PARLAMENTARNOG IMUNITETA: NEODGOVORNOST VS. NEPOVREDIVOST

Imunitet (lat. *immunitas*; eng. *immunity*) u pravu označava izuzeće od nadležnosti, odgovornosti ili od obaveze podvrgavanja autoritetu ili poštovanju njegovih opštih ili pojedinačnih normativnih zahtjeva.¹

Koncept parlamentarnog imuniteta predstavlja sastavni dio evropske ustavne tradicije, budući da sve evropske zemlje imaju neku formu pravila koja regulišu ovo pitanje. Osnovna karakteristika je zaštita poslanika od građanskog ili krivičnog prava koje se u drugim slučajevima odnosi na sve građane. Svim izabranim predstavnicima naroda potrebne su određene garancije kako bi vršili mandat bez bojazni od ometanja ili neosnovanih optužbi od strane izvršne vlasti, sudova ili političkih oponentata. Ipak, i pored zajedničke tradicije, postoje velike razlike u pogledu načina regulisanja pitanja parlamentarnog imuniteta između zemalja kako na evropskom kontinentu tako i širom svijeta. U nekim zemljama postoje detaljna pravila dok su u drugim gotovo potpuno odsutna.

Ne postoji jedinstven model parlamentarnog imuniteta, već u gotovo svim ustavnim sistemima postoji razlika između dvije glavne kategorije parlamentarnog imuniteta koje su različite prirode i načina primjene. Prvu kategoriju predstavlja tzv. „neodgovornost“ (*“non-liability”*) koja se odnosi na imunitet od sudskog procesuiranja za glasanje, mišljenje i izlaganje u vezi sa vršenjem parlamentarne funkcije ili, drugim riječima, veću slobodu govora u odnosu na obične građane. Drugu kategoriju imuniteta predstavlja „nepovredivost“ (*“inviolability”*) koja se odnosi na posebnu pravnu zaštitu poslanika od hapšenja, pritvora i procesuiranja u slučaju kada su optuženi za povredu zakona, bez saglasnosti parlamenta. Pravila o neodgovornosti poslanika (naročito kada je u pitanju sloboda govora) imaju skoro sve demokratske zemlje, iako postoje određene razlike. Neodgovornost je usko povezana sa parlamentarnim mandatom i predstavlja zaštitu poslanika koji djeluju u zvaničnom svojstvu - kada razmatraju i odlučuju o političkim pitanjima. Ova kategorija imuniteta je obično apsolutna i ne može biti skinuta, iako određeni parlamenti imaju tu mogućnost.

Terminologija u vezi sa konceptom parlamentarne neodgovornosti se razlikuje. U zemljama engleskog govornog područja često se na neodgovornost odnosi i termin *parlamentarne privilegije* ili jednostavno *sloboda govora*. U Francuskoj i Belgiji to je *“irresponsabilité”*, u Italiji *“insindacabilità”*, u Njemačkoj *“Indemnität”* ili *“Verantwortungsfreiheit”*, u Austriji *“berufliche Immunität”*, u Španiji *“inviolabilidad”*, i u Švajcarskoj *“absolute Immunität”* i *“immunité absolue”*.

Pravila o nepovredivosti postoje u brojnim zemljama, mada su manje rasprostranjena nego pravila o neodgovornosti. Nepovredivost se obično preciznije tumači, sa više izuzetaka, i uvijek može biti ukinuta obično od strane samog parlamenta. Takođe je kompleksnija i kontroverznija. Ne postoji jedinstven model, već značajna razlika u tome koja krivična djela pokriva kao i od kojih vrsta pravnog djelovanja su poslanici zaštićeni.

¹ Pravni leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007.

Među državama koje imaju ovakva pravila postoji značajna razlika u tome na koji način se pravila primjenjuju u praksi, dok se u nekim zemljama smatraju zastarjelim i na njih se nije moguće pozvati. Ovo je, takođe, aspekt imuniteta koji je predmet brojnih rasprava i izaziva najveću zabrinutost u praksi, između ostalog, u radu GRECO koji se odnosi na borbu protiv korupcije. Termin nepovredivost se, takođe, odnosi i na druga imena, poput „imunitet u striktnom smislu“ ili „sloboda od hapšenja“. U Francuskoj i Belgiji poznata je pod nazivom „inviolabilité“, u Njemačkoj „Immunität“ ili „Unverletzlichkeit“, u Austriji „ausserberufliche Immunität“, u Španiji „inmunidad“ i u Švajcarskoj „relative Immunität“ ili „immunité relative“.²

2. KRITERIJUMI I SMJERNICE VENECIJANSKE KOMISIJE U VEZI SA NEPOVREDIVOŠĆU

2.1 Kriterijumi Venecijanske komisije za nepovredivost

Prema Izvještaju o obimu i ukidanju parlamentarnog imuniteta usvojenom u martu 2014. godine³, Venecijanska komisija smatra da pravila o parlamentarnoj nepovredivosti nijesu neophodan dio moderne demokratije. U političkim sistemima koji dobro funkcionišu poslanici ostvaruju odgovarajuću zaštitu putem drugih mehanizama i nije im potreban poseban imunitet takve vrste. Međutim, Venecijanska komisija prepoznaje da pravila o nepovredivosti u nekim zemljama mogu ostvarivati demokratsku funkciju zaštite parlamenta kao institucije, a naročito parlamentarne opozicije od pretjeranog pritiska izvršne vlasti, sudova ili političkih neistomišljenika. Stoga parlamentarna nepovredivost može biti opravdana ukoliko drugi mehanizmi zaštite poslanika nijesu adekvatni. No, pravila o parlamentarnoj nepovredivosti uvijek treba tumačiti i primjenjivati na restriktivan način. Ta pravila treba da podliježu određenim ograničenjima i uslovima, kao i da uvijek bude predviđena mogućnost ukidanja imuniteta, uz poštovanje jasne i objektivne procedure. Shodno tome, zemlje koje imaju pravila o parlamentarnoj nepovredivosti treba da ih analiziraju kako bi mogle da procijene kako funkcionišu te da li su i dalje opravdana i odgovarajuća u sadašnjem kontekstu, te da li treba da budu izmijenjena. Ukoliko zemlja izabere da zadrži postojeća pravila, u tom slučaju pravila treba da revidira uzimajući u obzir određene kriterijume i smjernice.

Kriterijumi za utvrđivanje obima parlamentarne nepovredivosti

Nacionalna pravila o parlamentarnoj nepovredivosti treba:

- da budu predmet ograničenja sadržanih u zakonu ili poslovniku;
- da budu privremenog karaktera;
- da uredi ukidanje nepovredivosti, uz jasne i objektivne procedure;
- da ne štite od istražnih postupaka kada je u pitanju dati slučaj;
- da omoguće da se nepovredivost ne primjenjuje u slučajevima kada je poslanik zatečen u izvršenju krivičnog djela (*in flagrante delicto*);
- da omoguće da se nepovredivost ne primjenjuje u slučajevima naročito ozbiljnih/teških krivičnih djela;
- da omoguće da se nepovredivost ne primjenjuje u slučajevima manjih ili administrativnih prekršaja.

² Report on the Scope and Lifting of Parliamentary Immunities, Venice Commission, Venice, March 2014, str. 3-4, [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2014\)011-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2014)011-e) (9.5.2017)

³ Report on the scope and lifting of parliamentary immunities adopted by the Venice Commission at its 98th plenary session (Venice, 21-22 March 2014) [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2014\)011-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2014)011-e) (16.5.2017)

Pojam "*crime committed in flagrante delicto*" označava flagrantno krivično djelo, odnosno krivično djelo pri čijem je izvršenju počinitelj zatečen. Zatečena u krivičnom djelu je osoba koju neko uoči u radnji krivičnog djela, odnosno osoba koja je neposredno nakon krivičnog djela zatečena pod okolnostima koje upućuju na to da je upravo ona počinila krivično djelo.⁴

Kriterijumi za procjenu ukidanja parlamentarne nepovredivosti

Prilikom razmatranja pitanja ukidanja parlamentarne nepovredivosti treba uzeti u obzir dvije grupe kriterijuma navedenih u nastavku.

Kriterijumi za zadržavanje nepovredivosti:

- u slučaju kada su navodi jasno i očigledno neosnovani;
- u slučaju kada je navodno djelo nepredviđena posljedica političkog djelovanja;
- u slučaju kada navodi jasno ukazuju na partijske i političke motive (*fumus persecutionis*) koji imaju za cilj da uznemire ili zastraše poslanika ili ometaju njegovo vršenje mandata;
- u slučaju kada sudski postupci mogu ozbiljno ugroziti demokratsku funkciju parlamenta ili osnovna prava poslanika ili grupe poslanika.

Fumus persecutionis označava opravdanu sumnju da je pravna radnja protiv poslanika politički motivisana.⁵

Kriterijumi za ukidanje nepovredivosti:

- u slučaju kada zahtjev za ukidanje počiva na istinitoj, ozbiljnoj i poštenoj osnovi;
- u slučaju kada je poslanik zatečen u vršenju krivičnog djela;
- u slučaju kada je navodno djelo posebno ozbiljne prirode;
- u slučaju kada se zahtjev tiče krivičnog djela koje nije isključivo u vezi sa obavljanjem parlamentarne funkcije, već se tiče djela počinjenih tokom obavljanja ostalih ličnih ili profesionalnih aktivnosti;
- u slučaju kada je postupak dozvoljen s ciljem da se ne ometa pravda;
- u slučaju kada je postupak dozvoljen s ciljem da se zaštite autoritet i legitimitet parlamenta;
- u slučaju kada poslanik zatraži da mu se ukine imunitet.

U svakom datom slučaju potrebno je razmotriti okolnosti. Ukoliko je zahtjev utemeljen na istinoj i ozbiljnoj osnovi i ako nema razloga da se sumnja na postojanje *fumus persecutionis*, u tom slučaju treba da postoji snažna pretpostavka za ukidanje nepovredivosti.

Osnovni test treba da bude da se nepovredivost zadržava samo u slučajevima kada je to opravdano uz pozivanje na posebna razmatranja, proporcionalno i neophodno u cilju očuvanja djelotvornog demokratskog funkcionisanja parlamenta ili prava bilo kojeg poslanika ili grupe poslanika.⁶

⁴ Pravni leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007.

⁵ Hardt Sascha, *The case against the introduction of 'political immunity' in the Netherlands*, Montesquieu Instituut, 8 december 2014, page 6 http://www.montesquieu-instituut.nl/9353262/d/policypaper/policy_paper_04.pdf (9.6.2017)

⁶ Report on the scope and lifting of parliamentary immunities adopted by the Venice Commission at its 98th plenary session (Venice, 21-22 March 2014)

[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2014\)011-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2014)011-e)

2.2 Smjernice Venecijanske komisije za regulisanje procedure ukidanja parlamentarnog imuniteta

Pravila o parlamentarnom imunitetu uvijek bi trebalo da sadrže procedure kojima se propisuje način ukidanja imuniteta, koje moraju biti jasno regulisane, te u skladu s opštim principima procesnog prava, uključujući pravo obje strane da budu saslušane. Procedure bi trebalo da budu sveobuhvatne, jasne i predvidive, dok kompletan proces treba da bude transparentan i dostupan javnosti. Sa druge strane, ove procedure ne bi trebalo da liče na sudske postupke, i nemaju za cilj utvrđivanje krivice, što je isključiva nadležnost sudskih vlasti. Tokom trajanja procesa neophodno je poštovati pretpostavku nevinosti, koja je zaštićena Evropskom konvencijom o ljudskim pravima.

Države koje vrše izmjene pravila u vezi s imunitetskim pitanjima trebalo bi da razmotre da li davanje saglasnosti za ukidanje imuniteta staviti u nadležnost parlamenta, ili bi adekvatnije bilo angažovati sudske vlasti u ovom procesu. Ukoliko nadležnost za ukidanje imuniteta ostaje u rukama parlamenta, trebalo bi revidirati postojeće procedure, kako bi se utvrdilo kako funkcionišu i da li su u skladu s postojećim zahtjevima, te da li im je neophodna reforma.

Nacionalne procedure ukidanja imuniteta od strane parlamenta mogu sadržati sljedeće elemente:

- pravo na podnošenje zahtjeva za ukidanje imuniteta treba dati tužilačkim vlastima, poslaniku o kome je riječ, kao i osobama koje su direktno i pojedinačno pogođene navodnim prekršajem;
- zahtjev bi trebalo da bude najavljen na plenarnoj sjednici i prosljeđen nadležnom parlamentarnom odboru;
- zahtjev bi trebalo da bude razmatran na nadležnom stalnom odboru ili na posebnom odboru, koji odražava politički sastav parlamenta;
- nadležni odbor bi, ukoliko je moguće, trebalo da traži pomoć vanjskih stručnjaka nesumnjivog integriteta i nezavisnosti, koji bi bili birani na osnovu opštih principa, na početku svakog parlamentarnog saziva;
- odbor treba da razmotri zahtjev za ukidanje imuniteta bez odlaganja, imajući u vidu složenost svakog pojedinačnog slučaja;
- odbor treba da ima pravo da od nadležnih institucija zatraži informacije ili objašnjenja koje smatra neophodnim za razmatranje slučaja;
- poslanik o kome je riječ treba da ima pravo da ga predstavlja drugi poslaniki ili vanjski savjetodavac;
- poslanik o kome je riječ treba da ima pristup dokumentaciji u vezi sa slučajem, i mogućnost da bude saslušan, kao i da predstavi dokumentaciju ili drugi vid dokaza koji smatra relevantnim;
- odbor zahtjev za ukidanje imuniteta treba da razmatra iza zatvorenih vrata, i bez prisustva poslanika o kome je riječ;
- odbor treba da poštuje potrebu za povjerljivošću u vezi s informacijama lične prirode i informacijama čije bi objavljivanje ometalo tok pravde;
- odbor treba da razmotri slučaj isključivo na osnovu relevantnih i prethodno uspostavljenih kriterijuma, argumenata obje strane, kao i činjenica u vezi sa slučajem;

- odbor ne treba da se bavi ispitivanjem osnovanosti optužbi protiv poslanika, te se ni u kom slučaju ne treba izjašnjavati o eventualnoj krivici poslanika, ili o tome da li optužbe zavređuju sudsko gonjenje;
- odbor treba da donese predlog odluke o ukidanju, odnosno zadržavanju imuniteta, jasno definišući kriterijume na kojima je ta odluka zasnovana;
- predlog odbora trebalo bi da sadrži sve aspekte zahtjeva, da razmotri mogućnost djelimičnog ukidanja imuniteta, od kojih vrsti pravnih radnji bi poslanik trebalo da uživa imunitet (hapšenje, pritvor, gonjenje ili kažnjavanje), kao i rok trajanja bilo kog oblika imuniteta. U slučaju da se zahtjev tiče više od jednog navodnog prekršaja, svaki od njih treba zasebno analizirati;
- o predlogu odbora treba raspravljati i glasati bez odlaganja na narednoj plenarnoj sjednici koja treba da bude otvorena za javnost, a diskusije ograničiti na argumente za i protiv predloga;
- odluka o ukidanju ili zadržavanju imuniteta trebalo bi da bude pravno obavezujuća za sve strane.⁷

⁷ Report on the scope and lifting of parliamentary immunities adopted by the Venice Commission at its 98th plenary session (Venice, 21-22 March 2014)

[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2014\)011-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2014)011-e)

3. GLAVNI NALAZI ISTRAŽIVANJA

U zemljama u kojima postoje pravila o parlamentarnoj nepovredivosti, obično postoje i pravila kojima se reguliše način na koji ona može biti ukinuta. Jedini izuzetak u ovom pogledu predstavljaju zemlje u kojima je opseg nepovredivosti vrlo ograničen i koji se jedino odnosi na zaštitu od hapšenja poslanika na putu ka parlamentu i na putu od parlamenta, kao što je slučaj u Irskoj i Norveškoj, kao i na Malti.

Nadležnost za ukidanje imuniteta od krivičnog gonjenja u većini zemalja ima sam parlament, kako bi njegov rad i funkcionisanje bili zaštićeni od potencijalnog pritiska izvršne i sudske grane vlasti. Izuzeci u ovom pogledu su Andora, gdje imunitet može ukinuti Krivični sud, zatim Čile, gdje ovo ovlašćenje ima Apelacioni sud, i Kipar, gdje ovlašćenje da odlučuje o ukidanju poslaničkog imuniteta ima Vrhovni sud.

U mnogim zemljama, nadležnost parlamenta za ukidanje imuniteta propisana je ustavom, dok je u nekim državama predviđena drugim pravnim aktima. Ovo pitanje detaljnije se reguliše odredbama poslovnika o radu parlamenata, koje mogu obuhvatati kriterijume i procedure za ukidanje imuniteta. U nekim parlamentima ova pravila su vrlo rudimentalna i ostavljaju velika diskreciona prava parlamentarnim tijelima. Shodno toj situaciji, Grupa država za borbu protiv korupcije (*Group of States against Corruption, GRECO*) je procijenila da skoro polovina od 49 zemalja članica Savjeta Evrope nema pravila o kriterijumima i procedurama za ukidanje imuniteta, ili su ova pravila neadekvatna.⁸

GRECO je u brojnim slučajevima, uključujući Crnu Goru⁹, preporučio uvođenje boljih smjernica po ovom pitanju, odnosno specifičnih, jasnih i objektivnih kriterijuma koji, *inter alia*, regulišu osnove za ukidanje imuniteta, osnovne elemente procedure koju treba slijediti, vremenski okvir, garanciju transparentnosti, motivaciju i slično. GRECO se nikada nije zalagao za bilo kakvu posebnu pravnu formu, budući da su smjernice obično dio opštih internih pravila o radu datog parlamenta. Cilj preporuka je obezbjeđenje fer, objektivnog i jednakog tretmana zahtjeva i datih pojedinačnih slučajeva. U nekim zemljama, ipak, pravila o ukidanju imuniteta su prilično široka, te detaljno definišu kriterijume i procedure koje treba da se slijede, što je slučaj kada su u pitanju Parlamentarna skupština Savjeta Evrope i Evropski parlament.

Osnovni element ukidanja imuniteta je mogućnost parlamenta da odluči da dâ saglasnost na pokretanje istrage, hapšenja, pritvora ili sudskog postupka protiv određenog poslanika. Iako većina evropskih parlamenata primjenjuje ovaj model, postoje razlike u pogledu regulisanja pitanja poput procedura i kriterijuma za ukidanje imuniteta.

Predlog ili zahtjev za ukidanje imuniteta obično podnose institucije tužilaštva, a u nekim zemljama to može biti i povrijeđena strana, dati poslanik ili drugi poslanici (ili političke grupe). U nekim zemljama ovi predlozi treba da budu prosljeđeni predsjedniku parlamenta posredstvom ministra pravde ili čak premijera.

Način razmatranja zahtjeva se razlikuje od zemlje do zemlje. U većini zemalja formira se *ad hoc* odbor ili se pitanje prosljeđuje matičnom parlamentarnom odboru, a njegova glavna nadležnost u ovom pogledu je da dâ mišljenje, preporuku ili predlog odluke nakon

⁸ *Ibid.*

⁹ Evaluation Report Montenegro, Strasbourg, 15-19 June 2015, pp. 18-19, http://www.seldi.net/fileadmin/public/PDF/Newsletter/Newsletter_24_photos/GrecoEval4Rep_2014_6_Montenegro_EN.pdf (24.5.2017)

razmatranja datog slučaja. Nakon toga, parlament razmatra predlog odbora na plenarnoj sjednici i nakon ili bez rasprave na sjednici, koja može biti zatvorena ili otvorena za javnost, nakon tajnog ili javnog glasanja odlučuje o usvajanju ili odbijanju predloga odbora.¹⁰ U najvećem broju slučajeva je za donošenje ove odluke dovoljna prosta većina glasova, dok je u nekim slučajevima neophodno obezbijediti apsolutnu (npr. u Litvaniji), odnosno dvotrećinsku većinu glasova (npr. u Mađarskoj). Izuzetak u ovom pogledu predstavlja Francuska, čije zakonodavstvo ne predviđa izjašnjavanje o ovom pitanju na plenumu, već odluku o ukidanju imuniteta donosi Biro Parlamenta na tajnoj sjednici. Takođe, u Finskoj ne postoji obaveza razmatranja pitanja ukidanja imuniteta od strane radnog tijela prije izjašnjavanja o tom pitanju na plenumu, iako postoji i ta mogućnost.

U nekim zemljama parlament treba da slučajeve imuniteta razmotri u predviđenom vremenskom periodu. Ukoliko se u predviđenom roku ne donese odluka u nekim sistemima to podrazumijeva suspenziju procedure ili odbijanje zahtjeva. Na primjer, u Albaniji i Grčkoj, ukoliko Parlament o ovom pitanju ne odluči u roku od tri mjeseca, zahtjev za ukidanje imuniteta smatra se odbijenim, dok u Španiji ovaj rok iznosi 60 dana. Izuzetak predstavlja Austrija, gdje se smatra da je Donji dom dao saglasnost ako se u roku od osam nedjelja ne donese odluka o zahtjevu koji je uputio nadležni organ.

Pored toga, postoje bitne razlike u pogledu **kriterijuma** za ukidanje imuniteta. U mnogim zemljama to se tretira kao politička odluka u vezi sa kojom parlament ima velike diskrecione nadležnosti i koju ne može poništiti nijedna druga institucija.¹¹

Kriterijumi se kreću od opštih do vrlo specifičnih. Primjer opšteg kriterijuma predstavlja to da imunitet treba da bude ukinut ukoliko je to neophodno kako se ne bi narušio tok pravde. Kao specifični kriterijum predstavlja ozbiljnost i karakter navodno počinjenog krivičnog djela, da li je počinilac krivičnog djela zatečen u vršenju istog (*in flagrante delicto*) ili nije, te da li je navodno izvršeno krivično djelo na bilo koji način povezano sa parlamentarnom funkcijom poslanika. Većina država ne predviđa neophodnost odobrenja Parlamenta u slučajevima *in flagrante delicto*, kada se parlament samo obavještava o hapšenju. U nekim državama postoje i dodatni uslovi, kao u Hrvatskoj i Sloveniji, gdje odobrenje parlamenta nije potrebno kada je poslanik uhvaćen *in flagrante delicto* krivičnog djela za koje je predviđena kazna zatvora od pet godina (odnosno maksimalna kazna zatvora od tri godine u Portugalu, ili minimalna kazna od dvije godine u Švedskoj), dok se u Njemačkoj ovaj izuzetak odnosi i na dan nakon počinjenog krivičnog djela, a u Turskoj i na krivična djela narušavanja državnog ili ustavnog poretka.

Kriterijumi za ukidanje imuniteta mogu biti definisani poslovníkom parlamenta, ili razvijeni kroz sudsku ili parlamentarnu praksu. U Francuskoj, na primjer, Ustavni sud je 1962. godine utvrdio da zahtjev za ukidanje imuniteta mora biti „ozbiljan, pravičan i iskren” i da odluka o ukidanju imuniteta bude zasnovana isključivo na činjenicama sadržanim u zahtjevu. U određenim zemljama postoji princip da se zahtjev za ukidanje imuniteta prihvata u svim slučajevima osim kada postoji osnovana sumnja o postojanju *fumus persecutionis*, odnosno namjeri da se zloupotrijebi krivični sistem iz političkih razloga, i poslanik nepravedno procesuiran.¹²

¹⁰ Report on the scope and lifting of parliamentary immunities adopted by the Venice Commission at its 98th plenary session (Venice, 21-22 March 2014)

[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2014\)011-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2014)011-e)

¹¹ *Ibid.*

¹² *Ibid.*

U nekim zemljama odbor parlamenta razmatra zahtjev za ukidanje imuniteta na način što zalazi u detalje slučaja, kako bi preliminarno odlučio da li postoje dokazi protiv datog poslanika. U drugim zemljama postoji otpor prema ovakvom postupanju jer se vidi kao protivno pretpostavci nevinosti koja je definisana nacionalnim zakonodavstvom i Evropskom konvencijom o ljudskim pravima.

U Turskoj na odluke parlamenta o ukidanju imuniteta može biti podnijeta žalba Ustavnom sudu u roku od jedne nedjelje od strane datog poslanika ili nekog drugog poslanika, pri čemu Ustavni sud mora odlučiti po žalbi u roku od 15 dana.¹³ U Belgiji sam poslanik može pokrenuti postupak donošenja odluke o suspendovanju krivičnog postupka, za što mora dobiti dvotrećinsku podršku na plenarnoj sjednici.

Parlamentarni imunitet može u principu biti ukinut prije bilo kojeg posebnog slučaja i odnositi se na sve poslanike za određeni vremenski period. Ovo je ustanovljena praksa u donjem domu Parlamenta Njemačke (Bundestagu), gdje se redovno donosi odluka na početku svakog saziva parlamenta o djelimičnom ukidanju imuniteta svim poslanicima za cjelokupan saziv, za bilo koju vrstu istrage ili krivičnog postupka za sva krivična djela i prekršaje, osim za slučajeve kleveta političkog karaktera. Ipak, donji dom Parlamenta Njemačke mora dati posebno odobrenje u slučajevima izvršenja zatvorske kazne ili izricanja mjere prisilnog pritvora poslanika.

Formalna pravila o ukidanju imuniteta ne predstavljaju nužno primijenjeno u praksi. Postoji razlika među zemljama u pogledu broja podnijetih, odobrenih i odbijenih zahtjeva. U skladu sa podacima Evropskog parlamenta, postoji značajna razlika u pristupu parlamenta. U Češkoj, Litvaniji i Slovačkoj, na primjer, broj odobrenih zahtjeva je skoro jednak broju podnijetih. U Španiji postoji prilično liberalna praksa za odobrenje zahtjeva za ukidanje imuniteta, dok je praksa u Portugalu i Sloveniji striktnija, sa većim brojem odbijenih nego odobrenih zahtjeva. Grčka važi za najrestriktivniju zemlju – u periodu između 2000. i 2009. godine odobren je samo 31 od ukupno 220 zahtjeva za ukidanje imuniteta.¹⁴

Iako to ne predstavlja primarnu tematiku ovog rada, poslanički imunitet u širem smislu obuhvata i odredbu, prisutnu u svim analiziranim državama, kojom se navodi da poslanici ne mogu odgovarati za izgovorene riječi ili način glasanja u parlamentu. Ipak, i ovdje u nekim slučajevima postoje određena ograničenja, te tako u Finskoj i Švedskoj poslaniku ipak može biti ukinut imunitet zbog izjava ili djelovanja u parlamentu, ako se za to izjasni 5/6 poslanika. U Mađarskoj izuzetak u ovom pogledu predstavljaju djela podsticanja mržnje prema određenoj zajednici, sknavljenja državnih simbola, javnog poricanja zločina nacionalsocijalističkih i komunističkih režima, te zloupotrebe tajnih podataka i povjerljivih informacija, dok je u slučaju Litvanije izuzetak predviđen u slučaju djela uvrede i klevete.

¹³ *Ibid.*

¹⁴ Report on the Scope and Lifting of Parliamentary Immunities, Venice Commission, Venice, March 2014, str. 21-24, [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2014\)011-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2014)011-e) (9.5.2017)

4. KOMPARATIVNI PREGLED PRAVILA U VEZI SA UKIDANJEM IMUNITETA

Albanija

Ustav Albanije propisuje da poslanik ne može biti pritvoren ili lišen slobode u bilo kojem obliku, niti može biti pretresen kao ni njegovo mjesto prebivališta bez odobrenja Parlamenta. Poslanik može biti pritvoren ili uhapšen bez odobrenja ukoliko je zatečen u vršenju krivičnog djela ili odmah nakon što je počinio krivično djelo glavni državni tužilac ili glavni specijalni tužilac odmah obavještava Parlament o datom slučaju. Parlament može o navedenim pitanjima raspravljati na sjednicama zatvorenim za javnost iz razloga zaštite podataka.¹⁵

Poslovnik Parlamenta Albanije propisuje da glavni državni tužilac predsjedniku Parlamenta upućuje zahtjev i prpratnu dokumentaciju za davanje saglasnosti za pokretanje krivičnog postupka protiv poslanika. Nakon toga, predsjednik odmah upućuje zahtjev i prpratnu dokumentaciju matičnom Odboru za Poslovnik, imunitet i mandat, te o tome obavještava Parlament na narednoj plenarnoj sjednici. Poslanik o kojem se radi obavještava se o predmetnom zahtjevu, kao i o datumu za razmatranje zahtjeva. Poslanik ima pravo da Odboru, u pisanoj formi ili usmeno, podnese odnosno izrazi prigovore ili objašnjenje u vezi sa datim pitanjem. Odbor, u roku od četiri nedjelje, podnosi izvještaj plenumu gdje preporučuje prihvatanje ili odbijanje davanja saglasnosti za pokretanje krivičnog postupka protiv poslanika. Razmatranje zahtjeva za davanje saglasnosti za pokretanje krivičnog postupka ili hapšenja poslanika predstavlja prvu tačku dnevnog reda druge naredne sjednice nakon dostavljanja izvještaja Odbora za Poslovnik, imunitet i mandat. Na plenarnoj sjednici, riječ prvo ima poslanik o kojem je riječ koji daje objašnjenja i odgovara na pitanja poslanika. O ovom pitanju, Parlament odlučuje tajnim glasanjem a predviđene procedure primjenjuju se i u slučaju kada se zahtijeva hapšenje poslanika.

Ukoliko Parlament ne donese odluku o odobrenju pokretanja krivičnog postupka ili hapšenju poslanika u roku od tri mjeseca od dana podnošenja datog zahtjeva, zahtjev se smatra odbijenim.

Ovo se, takođe, odnosi i na situaciju odobravanja pokretanja krivičnog postupka ili hapšenja člana Vlade^{16,17}

Austrija – Donji dom

Pitanje uspostavljanja, kao i procedura, vremenski rok i kriterijumi ukidanja imuniteta poslanika Parlamenta Austrije definisano je odredbama Ustava Austrije, kao i odredbama Poslovnika oba doma Parlamenta.

¹⁵ Član 73 Ustava Republike Albanije

¹⁶ Član 118 Poslovnika o radu Parlamenta Republike Albanije.

¹⁷ ECPRD Request no. 3404, *Criteria and procedures for lifting of parliamentary immunity in criminal cases*, 11 May 2017

U skladu sa Ustavom¹⁸ i Poslovníkom donjeg doma Parlamenta Austrije¹⁹, poslanici donjeg doma Parlamenta ne snose odgovornost za glas koji su dali tokom glasanja, kao i na osnovu usmenih ili pisanih iskaza datih tokom obavljanja svoje funkcije. Ukoliko nijesu zatečeni u vršenju krivičnog djela, poslanici mogu biti uhapšeni samo uz odobrenje Donjeg doma. Pretres mjesta stanovanja poslanika ovog doma, takođe, zahtijeva saglasnost samog Doma. Protiv poslanika se mogu preduzeti i druge sudske radnje u vezi sa datim krivičnim djelom bez saglasnosti donjeg doma Parlamenta, samo ako je očigledno da djelo nije povezano sa političkom aktivnošću datog poslanika. Međutim, tužilačke vlasti moraju zatražiti odluku Doma o ovom pitanju ukoliko poslanik o kojem je riječ ili trećina članova stalnog odbora parlamenta koji se bavi ovim pitanjima to zahtijevaju.. U slučaju takvog zahtjeva, svaka radnja u okviru sudskog postupka protiv tog poslanika se odmah obustavlja ili prekida. Ukoliko Donji dom ustanovi da postoji veza između navodnog krivičnog djela i političke aktivnosti poslanika o kojem je riječ, istovremeno će odlučiti da li odobrava ili ne gonjenje poslanika.

Ako se u roku od osam nedjelja ne donese odluka o zahtjevu koji je uputio nadležni organ , smatraće se da je, u svim ovim slučajevima, Donji dom dao saglasnost. Predsjednik, vodeći računa o blagovremenom donošenju odluke, stavlja zahtjev na glasanje najkasnije dan prije isteka roka. Rok ne uključuje period kada Dom ne zasjeda.

U slučaju hapšenja poslanika Donjeg doma koji je zatečen u vršenju krivičnog djela, nadležni organ odmah obavijestava predsjednika Donjeg dom o hapšenju. Na zahtjev Doma, ili stalnog odbora koji je nadležan za ova pitanja u periodu kada Dom ne zasijeda, nadležni organ će osloboditi uhapšenog poslanika ili će se u potpunosti suzdržati od krivičnog gonjenja poslanika.

Imunitet poslanika Doma prestaje na dan konstitutivne sjednice , dok za članove Donjeg doma, čije funkcije se nastavljaju nakon ovog datuma, sa završetkom ovih funkcija.

Takođe, Poslovníkom²⁰ je predviđeno da zahtjev za davanje saglasnosti za pokretanje krivično postupka protiv poslanika, zahtjev za odluku o mogućoj vezi krivičnog djela sa političkim aktivnostima poslanika i obavještenje nadležnih organa, zahtjev nadležnih organa za davanje saglasnosti Parlamenta o procesuiranju predsjednika²¹ i zahtjeve nadležnim organima da podignu tužbu protiv lica koje vrijeđa Dom, nakon prijema, predsjednik uputi matičnom odboru - Odboru za imunitet. O zahtjevu za davanje saglasnosti za pokretanje krivičnog postupka i zahtjevima za odluku o mogućoj vezi djela sa političkim aktivnostima poslanika biće upoznat poslanik na kojeg se ovaj zahtjev odnosi.

Nakon preliminarnih konsultacija u Odboru, slijedi rasprava i glasanje na sjednici Doma u skladu sa opštim odredbama. Tokom pauze u zasijedanju parlamenta, o načinu

¹⁸ Član 57 Ustava Austrije. Federal Constitutional Law – B-VG, https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/ErV/ERV_1930_1/ERV_1930_1.pdf (16.5.2017)

Handbook on the incompatibilities and immunity of the Members of the European Parliament, Directorate General for Internal Policies Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs, August 2014, str. 119.

¹⁹ Član 10 Poslovníka o radu donjeg doma. Federal Law on the Rules of Procedure of the National Council, Rules of Procedure Law of 1975, Promulgations: BGBl. [Federal Law Gazette] No. 410/1975 as amended in BGBl. Nos 302/1979, 353/1986, 720/1988, 569/1993, 438/1996 and BGBl. I Nos 131/1997, 163/1998, 29/2005, 31/2009, 11/2010, 12/2010, 114/2011, 66/2012, 31/2013, 131/2013, 132/2013, 6/2014, 99/2014 and 62/2015, https://www.parlament.gv.at/ENGL/PERK/RGES/GOGNR/gog02_P9-12.shtml#P10 (16.5.2017)

²⁰ Član 80 Poslovníka donjeg doma.

²¹ Član 63 Ustava.

obavještanja nadležnog organa odlučuje Odbor za imunitet u ime Donjeg doma._

Odbor blagovremeno obavještava Dom o zahtjevima za ekstradiciju poslanika kako bi Dom imao dovoljno vremena da glasa o datom zahtjevu, najkasnije prethodni dan osmonedeljnog perioda definisanog Poslovníkom. Ukoliko Odbor blagovremeno ne obavijesti Dom, predsjednik Parlamenta dostavlja zahtjev za ekstradiciju na glasanje najkasnije prethodni dan osmonedeljnog perioda.

U skladu sa Ustavom²² poslanici Gornjeg doma uživaju imunitet poslanika pokrajinskog parlamenta koji ih je delegirao u Gornji dom tokom cijelog trajanja mandata. Pored toga, Poslovník o radu Gornjeg doma Parlamenta Austrije sadrži identičnu odredbu, odnosno predviđa da tokom trajanja mandata, poslanici Gornjeg doma uživaju imunitet poslanika pokrajinskog parlamenta koji ih je delegirao.²³

Belgija

U Belgiji je parlamentarni imunitet garantovan Ustavom²⁴ koji predviđa da nijedan poslanik ne može tokom zasijedanja i u vezi sa krivičnim stvarima biti direktno upućen ili pozvan pred sud ili uhapšen bez saglasnosti Parlamenta, izuzev ako je zatečen u vršenju krivičnog djela. Saglasnost Parlamenta, od 1997. godine, potrebna je samo za hapšenje i upućivanje na sud, ali ne i za istragu. Međutim, prisilne mjere koje zahtijevaju intervenciju sudije ne mogu biti primijenjene na poslanika tokom zasijedanja i u krivičnim stvarima bez odluke prvog predsjednika Apelacionog suda na zahtjev nadležnog sudije, izuzev ako je poslanik zatečen u vršenju krivičnog djela. O ovoj odluci obavještava se predsjednik Parlamenta (odnosno određenog doma). Svi pretresi i zaplijene izvršavaju se isključivo u prisustvu predsjednika Parlamenta (odnosno doma) ili u prisustvu poslanika kojeg predsjednik odredi.

Tokom zasijedanja, samo služba Tužilaštva može pokrenuti krivični postupak protiv poslanika. Poslanik protiv kojeg je pokrenut krivični postupak može u bilo kojoj fazi sudske istrage zahtijevati, tokom zasijedanja i u vezi sa krivičnim stvarima, da Parlament suspenduje vođenje postupka. Za donošenje odluke o suspendovanju krivičnog postupka, potrebna je dvotrećinska većina glasova. Parlament, takođe, može na svoju inicijativu zahtijevati suspendovanje postupka ili suspendovanje zatvaranja poslanika, i u tom slučaju odluku donosi prostom većinom.²⁵

²² *Handbook on the incompatibilities and immunity of the Members of the European Parliament*, Directorate General for Internal Policies Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs, August 2014, str. 120. Član 58 Ustava. Takođe, članom 96. stav 1. Ustava predviđeno je da poslanici pokrajinskog parlamenta uživaju isti imunitet kao i poslanici Donjeg doma Parlamenta Austrije. Odredbe člana 57. Saveznog ustava Republike Austrije se analogno primjenjuju.

²³ Član 5 Poslovníka Gornjeg doma Parlamenta Austrije. Rules of Procedure of the Federal Council Promulgations: BGBl. [Federal Law Gazette] No. 361/1988 as amended by BGBl. No. 191/1989, BGBl. No. 837/1993, BGBl. No. 50/1996, BGBl. I No. 65/1997, BGBl. I No. 84/1999, BGBl. I No. 192/1999, BGBl. I No. 154/2009, BGBl. I No. 27/2010, BGBl. I No. 41/2010, BGBl. I No. 141/2011 and BGBl. I No. 53/2015,

https://www.parlament.gv.at/ENGL/PERK/RGES/GOBR/gog01_P1-5.shtml#P5 (16.5.2017)

²⁴ Belgian Constitution http://www.dekamer.be/kvvcr/pdf_sections/publications/constitution/GrondwetUK.pdf (pristupljeno 6.6.2017)

²⁵ *Handbook on the incompatibilities and immunity of the Members of the European Parliament*, Directorate General for Internal Policies Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs, August 2014

Detaljnija procedura ukidanja imuniteta predviđena je Poslovníkom Donjeg doma Parlamenta Belgije²⁶, a pojašnjena je i u *Priručniku o ukidanju imuniteta koji je izradilo Odjeljenje za zakonodavstvo u Donjem domu Parlamenta Belgije*²⁷.

Poslanici su zaštićeni imunitetom samo tokom zasijedanja. Izvan zasijedanja, poslanici mogu biti uhapšeni ili krivično gonjeni pred sudom. Osim toga, hapšenje ili krivično gonjenje koje je započelo izvan zasijedanja može biti nastavljeno nakon početka zasijedanja bez traženja odobrenja Parlamenta²⁸.

Zahtjev za ukidanje imuniteta, predsjedniku Parlamenta podnosi nadležni državni tužilac u Apelacionom sudu. Parlament obično traži da se uz zahtjev dostavi krivični dosije koji sadrži tužbe, žalbe, iskaze i izjave svjedoka, te dokazni materijal u cilju donošenja odluke. Predsjednik informiše Parlament o zahtjevu za ukidanje imuniteta (bez navođenja imena poslanika na kojeg se odnosi zahtjev i bez navođenja optužbe) i zahtjev upućuje parlamentarnom Odboru za krivična gonjenja koji daje preporuku Parlamentu.²⁹

Sjednice Odbora za krivična gonjenja su tajne. Odbor može saslušati poslanika o kojem je riječ, pri čemu mu podršku može pružati jedan od kolega ili pravni savjetnik. Ukoliko Odbor donese odluku da sasluša svjedoke, to obavlja u odsustvu poslanika u vezi sa kojim je podniet zahtjev. Poslanik ima pravo da bude obaviješten o elementima izjave svjedoka putem izvještaja. Rasprava se takođe održava u odsustvu poslanika. Odbor odlučuje prostom većinom, ali uobičajeno je da članovi Odbora pokušavaju da postignu konsenzus.

Tokom rasprave na plenumu, pravo na riječ imaju izvjestilac odbora, poslanik na kojeg se odnosi zahtjev ili poslanik koji ga predstavlja, kao i jedan poslanik koji je 'za' i jedan koji je 'protiv'. Na kraju, Parlament odlučuje o zahtjevu za ukidanje imuniteta samostalno na osnovu preporuke Odbora za krivična gonjenja, i to prostom većinom. U principu, rasprava na plenumu je javna.

Parlament ima mogućnost da ograniči odobrenje za krivično gonjenje, u smislu da, na primjer, odobri krivično gonjenje za određene činjenice ili ga zabrani za druge, ili može da odobri upućivanje na sud, ali odbije pritvor.

Tokom niza godina, Odbor za krivična gonjenja dao je sljedeću definiciju konstantnih ovlašćenja Parlamenta u vezi sa zahtjevima za ukidanje imuniteta, i to da se od oduzimanja imuniteta odustaje pod pretpostavkom da:

- predstavljene činjenice *prima facie* dovode do zaključka da je zahtjev utemeljen na neosnovanim, neopravdanim, starim, proizvoljnim ili beznačajnim elementima,
- činjenice predstavljaju nepredviđene posljedice političkog djelovanja,
- krivično djelo ima jasne političke motive.

Ukoliko bi došlo do odobrenja krivičnog gonjenja na osnovu ovakve procjene, svakako je potrebno raspravljati o uticaju krivičnog gonjenja na obavljanje poslaničke funkcije.

²⁶ Belgian House of Representatives Rules of Procedure

http://www.dekamer.be/kvvcr/pdf_sections/publications/reglement/reglement_UK.pdf (pristupljeno 6.6.2017)

²⁷ Legal Department of the House of Representatives, *The parliamentary immunity*, April 2015

²⁸ U tom slučaju Parlament jedino može podnijeti zahtjev da se suspenduje hapšenje ili krivično gonjenje tokom zasijedanja i donijeti odluku prostom većinom glasova.

²⁹ Odbor od sedam članova formira se u skladu sa Poslovníkom u cilju razmatranja zahtjeva za odobrenje krivičnog gonjenja, vođenje sudskog postupka, hapšenje ili zadržavanja u pritvoru poslanika ili zahtjeva za suspendovanje već pokrenutih postupaka. (Član 160 Poslovnika)

Bosna i Hercegovina

U skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine, poslanik ne može biti pozvan na krivičnu ni na građansku odgovornost za bilo kakva djela izvršena u okviru svojih dužnosti za vrijeme mandata u Parlamentarnoj skupštini BiH. Poslovnik Predstavničkog doma³⁰ predviđa da o oduzimanju imuniteta u svakom konkretnom slučaju odlučuje Dom, na prijedlog Ustavopravne komisije (radno tijelo), dok Poslovnik Doma naroda³¹ predviđa da o oduzimanju imuniteta u svakom konkretnom slučaju odlučuje nadležni sud po proceduri utvrđenoj zakonom.

Takođe, prema Zakonu o imunitetu Bosne i Hercegovine³², poslanici Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (Predstavničkog doma i Doma naroda) mogu se pozvati na imunitet od krivične ili građanske odgovornosti za bilo koji postupak izvršen u okviru njihovih dužnosti u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine

Na imunitet koji imaju mogu se pozvati u bilo koje vrijeme za postupke izvršene u okviru njihovih dužnosti u navedenim institucijama, ali se on ne može smatrati opštom preprekom za krivično gonjenje ili pokretanje parničnog postupka. U smislu ovoga zakona, „postupci izvršeni u okviru njihovih dužnosti” podrazumijevaju postupke koji proizilaze iz dužnosti koju pojedinac ima u Parlamentarnoj skupštini, prema definiciji iz Ustava Bosne i Hercegovine.

Za odlučivanje o imunitetu u krivičnom i parničnom postupku nadležan je sud pred kojim se vodi postupak. Lice koje ima pravo na imunitet može se na to pravo pozvati na zapisnik u toku postupka kod suda ili pisanim podneskom van ročišta. Sud je dužan zatražiti od prisutne suprotne stranke da se izjasni o pravu stranke koja se pozvala na imunitet. Izjašnjenje se može podnijeti najkasnije u roku od tri dana. Ako suprotna stranka nije prisutna ročištu ili je pravo na imunitet istaknuto pisanim podneskom, sud će od suprotne stranke zatražiti da se o pravu stranke koja se pozvala na imunitet izjasni u roku od tri dana od dana prijema poziva za izjašnjenje. Lice koje ima pravo na imunitet može se na to pravo pozvati do završetka glavnog pretresa u krivičnom postupku i do zaključivanja glavne rasprave u parničnom postupku. O pravu lica koje se pozvalo na imunitet odluku donosi vijeće od troje sudija u roku od tri dana od dana prijema izjašnjenja suprotne stranke, odnosno isteka roka za izjašnjenje. Protiv ove odluke može se u roku od tri dana od dana prijema izjaviti žalba sudu koji odlučuje u drugom stepenu o odlukama nadležnog suda. Drugostepeni sud dužan je donijeti odluku u roku od tri dana. Pravosnažna odluka biće dostavljena Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, kao i organu u kojem lice obavlja dužnost.³³

³⁰ Poslovnik Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (Član14) <http://www.parlament.ba/data/dokumenti/pdf/Poslovnik%20PD%20bs.pdf> (pristupljeno 7.6.2017)

³¹ Poslovnik Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (član 15) <http://www.parlament.ba/data/dokumenti/pdf/Poslovnik%20doma%20naroda%20bs.pdf> (pristupljeno 7.6.2017)

³² Zakon o imunitetu Bosne i Hercegovine - neslužbeni prečišćeni tekst koji sadrži Zakon o imunitetu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH” broj 32/02”) koji je donesen Odlukom Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, dana 06. oktobra 2002. godine; Zakon o imunitetu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH” broj 37/03) kojim je potvrđena Odluka Visokog predstavnika; Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o imunitetu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH” broj 75/09)

³³ Članovi 7, 7a, 7b, 7c Zakona o imunitetu Bosne i Hercegovine

Češka

Parlamentarni imunitet predviđen je članom 27 Ustava Češke Republike, i sadrži tri oblika. Prvi predstavlja standardno pravilo da poslanici oba doma ne mogu biti optuženi zbog glasanja ili govora u Parlamentu. Ipak, ovo se ne odnosi na izgovorene riječi van Parlamenta. Ustav takođe navodi kako u ovom pogledu poslanici oba doma mogu biti podvrgnuti disciplinskoj proceduri unutar doma Parlamenta kome pripadaju.

Osim toga, Ustav navodi da poslanici ne mogu biti krivično gonjeni bez saglasnosti Parlamenta, odnosno doma kome pripadaju. Ukoliko Parlament odbije da dâ saglasnost, poslanik ne može biti krivično gonjen do isteka mandata. Prije glasanja o ovom pitanju na plenumu, slučaj se razmatra na Odboru za mandatna i imunitetska pitanja, koji plenumu dostavlja preporuku odluke. U skladu sa odredbama Poslovnika, Odbor za mandatna i imunitetska pitanja ima ovlaštenje da analizira da li su se stekli uslovi u vezi s poslaničkim imunitetom koji bi omogućili krivično gonjenje poslanika, da sprovede istragu u najkraćem mogućem roku, te da poslaniku omogući da bude lično prisutan i predoči svoje mišljenje, nakon čega se svi rezultati istrage i preporuke upućuju plenumu. Ukoliko plenum dâ odobrenje, poslanik može biti krivično gonjen i kažnjen kao i svaki drugi građanin, uključujući mogućnost izricanja mjere pritvora i kazne zatvora, dok se u slučaju odbijanja zahtjeva obustavlja krivični postupak protiv poslanika do isteka poslaničkog mandata.

Pored imuniteta od krivičnog gonjenja, svaki poslanik takođe ima puni imunitet od pritvaranja. Izuzetak od ovog imuniteta predviđen je odredbom Ustava koja navodi da izuzetno poslanik može biti pritvoren u slučaju da je uhvaćen u vršenju samog krivičnog djela, ili neposredno nakon toga. U tom slučaju, nadležni državni organ bez odlaganja o tom događaju obavještava predsjednika Parlamenta (odnosno doma kome pripada poslanik), koji ima rok od 24 časa da izda odobrenje za sudsko procesuiranje pritvorenog poslanika. Ukoliko predsjednik ovo ne učini, poslanik mora biti pušten na slobodu. Konačna odluka o tome da li poslanik može biti krivično procesuiran za djelo za koje se tereti donosi se na narednoj plenarnoj sjednici Parlamenta.

Što se tiče prekršajne odgovornosti poslanika, Ustav navodi da za prekršaje poslanici odgovaraju u okviru disciplinskog postupka unutar Parlamenta, ukoliko nije drugačije predviđeno. Ipak, ova odredba izmijenjena je Zakonom br. 78/2002, koji sadrži izmjene i dopune Zakona o prekršajima (br. 200/1990). Ovim izmjenama poslanicima oba doma daje se mogućnost da, u slučaju da budu optuženi za prekršajno djelo, odaberu da li će biti podvrgnuti redovnoj sudskoj proceduri ili će se o tome odlučivati u okviru disciplinskog postupka u Parlamentu. Ukoliko poslanik odabere parlamentarnu proceduru, kaznu za prekršaj izriče nadležni parlamentarni odbor, dok mogućnost žalbe na odluku ima plenum, odnosno dom Parlamenta kome optuženi poslanik pripada.³⁴

Danska

Ustav Danske navodi da nijedan poslanik ne može biti optužen ili pritvoren bez saglasnosti Parlamenta, ukoliko nije zatečen u vršenju krivičnog djela. U većini slučajeva, Parlament ukida poslanički imunitet davanjem saglasnosti za pokretanje krivičnog postupka ili pritvaranje određenog poslanika, s izuzetkom kada je poslanik zatečen u vršenju krivičnog djela, kada ovo odobrenje nije neophodno. Sudska vlast ima nadležnost

³⁴ ECPRD Request no. 2850, *Special aspects in the procedures applicable to the requests for the waiver of parliamentary immunity*, 26 May 2015

da u slučajevima kada postoji nedoumica da li je ovaj kriterijum ispunjen dostavi pojašnjenja.

Zahtjev za davanje saglasnosti Parlamenta podnosi ministar pravde, u ime policijskih ili tužilačkih vlasti. Ne postoje posebni kriterijumi na osnovu kojih bi se procjenjivala prihvatljivost ovih zahtjeva. Nakon prijema zahtjeva za ukidanje poslaničkog imuniteta, on se, u skladu s Poslovníkom, prosljeđuje stalnom Odboru za poslovnik, koji sačinjava predlog odluke sa preporukom. Da bi ova odluka bila usvojena, neophodno je da na plenumu bude prisutno preko 50% poslanika, dok se odluka usvaja prostom većinom glasova.

U Danskoj ne postoje, u pisanom obliku, kriterijumi za ukidanje parlamentarnog imuniteta. U praksi, Parlament je uvijek davao saglasnost za ukidanje imuniteta i to često jednoglasno. Tokom prethodnih 50 godina, bilo je oko 30 slučajeva ukidanja parlamentarnog imuniteta u Danskoj.³⁵

Estonija

Parlamentarni imunitet u Estoniji garantovan je Ustavom kojim je predviđeno da je poslanik zaštićen imunitetom od krivičnog gonjenja, te da se podizanje optužnice za krivično djelo protiv poslanika može pokrenuti samo na predlog kancelara pravde³⁶ i uz saglasnost većine poslanika Parlamenta.

Na osnovu ustavnih odredaba, Parlament je usvojio Zakon o statusu poslanika³⁷, koji detaljno opisuje pravila o imunitetu poslanika. Ovaj zakon propisuje da poslanici uživaju nepovredivost i ne mogu biti ometani tokom obavljanja svoje dužnosti. Međutim, poslanici se ne mogu pozvati na imunitet prilikom aktivnosti koje nijesu u vezi sa vršenjem slobodnog mandata ili u cilju izbjegavanja zakonske odgovornosti.

Poslanici se ne mogu odreći svog imuniteta. Oni mogu, podnoseći predsjedniku Apelacionog suda, Ustavnom odboru ili kancelaru pravde odgovarajuću izjavu o saglasnosti u pisanoj formi, pristati na obavljanje pojedinačnih proceduralnih radnji predviđenih Zakonikom o krivičnom postupku³⁸ koje su pokrivene imunitetom. U tom smislu, u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku, na poslanika mogu biti primijenjene preventivne mjere, sa izuzetkom pritvora, prije dobijanja saglasnosti za pripremu optužnice, izvršenje pretresa, fizičkog pregleda i oduzimanja imovine i sprovođenja aktivnosti nadzora, ukoliko predsjednik Okružnog suda dâ pristanak na to na osnovu obrazloženog zahtjeva glavnog tužioca u pisanoj formi. Osim toga, poslanik može biti priveden kao osumnjičeni ili podvrgnut obaveznom smještanju u zdravstvenu instituciju prije dobijanja saglasnosti za pripremu optužnice ili sprovođenje stručne procjene, ili na njega može biti primijenjena mjera pritvora ili prinudnog prisustva kao preventivna mjera, ukoliko Ustavni odbor Parlamenta dâ pristanak na osnovu obrazloženog zahtjeva

³⁵ ECPD Request, no. 3404, *Criteria and procedures for lifting of parliamentary immunity in criminal cases*, 11 May 2017

³⁶ U skladu sa Ustavom Estonije (član 139), kancelar pravde je državni funkcioner koji procjenjuje zakonske instrumente zakonodavne i izvršne vlasti i lokalne vlasti u smislu usklađenosti sa Ustavom i zakonima, koji je nezavisan u vršenju svoje funkcije. Kancelar pravde, između ostalog, podnosi prijedlog Parlamentu za podizanje optužnice za krivično djelo protiv poslanika, predsjednika, člana Vlade, glavnog revizora, glavnog sudije Vrhovnog suda ili sudije Vrhovnog suda.

³⁷ Status of Members of the Riigikogu Act, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/505022015003/consolide>

³⁸ Code of the Criminal Procedure of Estonia (consolidated text of February 1, 2017) <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/ee/ee227en.pdf> (30.05.2017)

glavnog tužioca u pisanoj formi. Saglasnost kancelara pravde koju daje na osnovu obrazloženog zahtjeva glavnog tužioca u pisanoj formi potrebna je za pretres zgrade Parlamenta i uzimanje dokaza, dokumenata i sredstava komunikacije koji se tu nalaze i otkrivanje poslovne prepiske poslanika koja se čuva na serveru Parlamenta. Obavljanju navedenih radnji prisustvuje lice koje imenuje predsjednik Parlamenta.³⁹

Zakon predviđa da poslaniku ne može, ukoliko to ometa obavljanje njegove dužnosti, biti naređeno da učestvuje u upravnim ili građanskim sudskim postupcima ili u prekršajnim postupcima, niti može biti prisiljen da prisustvuje takvim postupcima, osim u slučaju da je dao saglasnost za to u pisanoj formi.

Priprema optužnice protiv poslanika i obavljanje bilo kakvih proceduralnih radnji koje se tiču poslanika podliježu odredbama sadžanim u Poglavlju 14 Zakonika o krivičnom postupku koje se tiče specijalnih aranžmana za pripremu optužnice i obavljanje proceduralnih radnji u vezi sa poslanicima.

Kada je poslanik osumnjičen da je počinio krivično djelo, početak roka zastarijevanja u vezi sa tim krivičnim djelom se suspenduje. Tok roka zastarijevanja nastavlja se onda kada Parlament dâ saglasnost za podizanje optužnice protiv poslanika ili kada tom poslaniku istekne mandat.

U slučaju da poslanik počini prekršaj, može biti podvrgnut neposrednoj prinudi ukoliko je to neizbježno potrebno za utvrđivanje činjenica u vezi sa krivičnim djelom. Bilo koja kazna zatvora koju poslanik mora da odsluži, služi se u ono vrijeme kada to ne ometa njegovo učešće u radu Parlamenta. Osim toga, Zakonom je propisana zaštita u vezi sa poštanskim pošiljkama i službenim porukama koje poslanik razmjenjuje putem elektronskih komunikacionih mreža. Oduzimanje i provjera poštanskih pošiljki koje poslanik šalje i prima može biti izvršeno jedino u slučaju kada je to neophodno u cilju dokazivanja krivičnog djela za koje se smatra da ga je poslanik počinio. Takođe, zaštita službenih poruka koje poslanik razmjenjuje putem elektronskih komunikacionih mreža ne primjenjuje se u prethodno navedenim proceduralnim radnjama predviđenim Zakonom o krivičnom postupku protiv poslanika za koje saglasnost daju predsjednik Apelacionog suda ili kancelar pravde.

U cilju dobijanja saglasnosti za obavljanje proceduralnih radnji ili utvrđivanje pokretanja optužnice protiv poslanika, kancelar pravde ili glavni državni tužilac dostavljaju zahtjev sa obrazloženjem u kojem uvjerljivo prikazuju zašto nije moguće ostvariti cilj drugim sredstvima.

Navedena pravila stupila su na snagu 1. januara 2015. godine zbog čega ne postoji praktično iskustvo u pogledu primjene imuniteta u slučaju, ukoliko bi nadležni organi bili pozvani da vode postupke u slučajevima prekršaja u upravnim i parničnim postupcima ili da primijene određene mjere (privremeni pritvor, identifikacija pojedinca, uzimanje uzorka od pojedinca i sl). Ova pitanja nijesu bila izričito regulisana ranijim propisima. Ključna ideja sadašnjeg propisa je da se isključi mogućnost uplitanja izvršne vlasti i pravosuđa u vršenje slobodnog mandata poslanika ili obavljanje njegovih funkcija u skladu sa zakonodavstvom. Konkretno, to znači da poslanik, na primjer, ne može biti spriječen da učestvuje u glasanju na plenarnoj sjednici i na sjednicama radnih tijela.

³⁹ Član 382², stav 1, 3 i 4 Zakonika o krivičnom postupku Estonije

Imunitet poslanika u krivičnom postupku regulisan je Zakonikom o krivičnom postupku, čije su odredbe stupile na snagu takođe 2015. godine. Procedura ukidanja imuniteta uslovno se može podijeliti u dvije faze:

Prva faza ili „djelimično ukidanje imuniteta“ primjenjuje se na poslanika u slučaju kada je potrebno sprovesti niz proceduralnih radnji u vezi sa njim u cilju prikupljanja dokaza za sprovođenje krivičnog postupka. Takve radnje obuhvataju: hapšenje, pretres, fizički pregled i praćenje. Ova faza može biti izostavljena.

Druga faza ili „potpuno ukidanje imuniteta“ primjenjuje se kada kancelar pravde, na osnovu prikupljenih dokaza, zatraži od Parlamenta dozvolu da pripremi optužnicu protiv poslanika. Nakon dobijanja saglasnosti, krivični postupak protiv poslanika se nastavlja u skladu sa procedurom predviđenom Zakonikom o krivičnom postupku.

Tokom Prve faze, u cilju djelimičnog ukidanja imuniteta (odnosno za obavljanje različitih proceduralnih radnji prije nego Parlamenta na plenarnoj sjednici dâ saglasnost za pripremu optužnice) sljedeće institucije moraju dati saglasnost:

1. saglasnost predsjednika Upravnog vijeća Okružnog suda u Talinu (glavni grad Estonije) – za primjenu preventivnih mjera (isključujući hapšenje), pretresa, pregleda, zapljene imovine i praćenja. Saglasnost se traži na zahtjev glavnog državnog tužioca.
2. saglasnost Ustavnog odbora Parlamenta - za hapšenje poslanika kao osumnjičenog, prinudno smještanje u zdravstvenu ustanovu zbog pregleda, ili pritvor, prinudno prisustvo ili hapšenje kao preventivne mjere. Saglasnost se traži na zahtjev glavnog državnog tužioca.
3. saglasnost kancelara pravde – za pretres parlamentarnih prostorija i uzimanje materijalnih dokaza, dokumenata i sredstava komunikacije koje pronađu u prostorijama, predaju službene prepiske poslanika koja se nalazi na serverima Parlamenta. Ovu saglasnost takođe mora tražiti glavni državni tužalac.

Nijedna od navedenih saglasnosti nije potrebna ukoliko je poslanik zatečen u vršenju krivičnog djela prvog stepena. Prema Krivičnom zakoniku Estonije, krivično djelo prvog stepena je djelo za koje je propisana maksimalna kazna zatvora za fizičko lice u trajanju od više od pet godina ili kazna doživotnog zatvora.⁴⁰

Tokom faze potpunog ukidanja imuniteta, kancelar pravde, na zahtjev glavnog državnog tužioca, traži dozvolu od Parlamenta za pripremu optužnice protiv poslanika. Parlament može dati dozvolu za pripremu optužnice uz saglasnost većine poslanika u Parlamentu.

Procedura podizanja optužnice protiv poslanika na predlog kancelara pravde

Procedura podizanja optužnice protiv poslanika na predlog kancelara pravde vrši se u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku.⁴¹ S tim u vezi, optužnica protiv poslanika može biti pripremljena isključivo na predlog kancelara pravde i uz saglasnost većine poslanika Parlamenta. Predlog za dobijanje saglasnosti za podizanje optužnice protiv poslanika kancelar pravde podnosi Parlamentu na osnovu obrazloženog zahtjeva glavnog državnog tužioca u pisanoj formi. Ukoliko je to neophodno, kancelar pravde razmatra dokumenta iz krivičnog dosijea i formira sopstveno mišljenje, pri čemu izbjegava analizu dokaza. Kancelar pravde podnosi Parlamentu predlog u pisanoj formi za dobijanje

⁴⁰ Penal Code of Estonia <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522012015002/consolide> (8.6.2017)

⁴¹ Članovi od 382⁵ do 382⁹ Zakonika o krivičnom postupku koji su stupili na snagu 1. januara 2015. godine.

saglasnosti za pripremu optužnice protiv osobe navedene u zahtjevu, izuzev u slučaju kada je podizanje optužnice jasno neopravdano. Kancelar pravde podnosi predlog Parlamentu ili vraća zahtjev glavnom državnom tužiocu u roku od mjesec dana od dana prijema zahtjeva. Ukoliko se zahtjev vrati glavnom državnom tužiocu, potrebno je dostaviti obrazloženje za to.⁴²

Predlog kancelara pravde za dobijanje saglasnosti za pripremu optužnice protiv poslanika mora biti obrazložen i sadržati: ime osobe u vezi sa kojom je potrebna saglasnost Parlamenta za pripremu optužnice, činjenice u vezi sa krivičnim djelom, sadržaj i pravna procjena osnova sumnje, okolnosti navedene u zahtjevu glavnog državnog tužioca i ostale činjenice na kojima je zasnovan predlog.

Kancelar pravde ne može proširiti sadržaj optužnice u predlogu koji podnosi Parlamentu. Zahtjev glavnog državnog tužioca prilaže se uz predlog kancelara pravde.

Izveštaj kancelara pravde Parlamentu u cilju dobijanja saglasnosti Parlamenta za pripremu optužnice protiv poslanika uključuje predlog i anekse koji se dostavljaju uz predlog. Predsjednik ili potpredsjednik Parlamenta u vezi sa kojim se traži saglasnost za pripremu optužnice ne mogu predsjedavati sjednici Parlamenta na kojoj se razmatra predlog u vezi sa pripremom optužnice. Putanja koja postavljaju poslanici i odgovori kancelara pravde moraju biti ograničeni na dokumenta koja su predstavljena Parlamentu.

Poslaniku u vezi sa kojim se traži saglasnost za podizanje optužnice ne mogu biti postavljena pitanja niti može učestvovati u glasanju. Ukoliko dati poslanik to želi, ima pravi na govor u trajanju do pet minuta.

Rezolucija Parlamenta kojom se daje saglasnost za pripremu optužnice protiv poslanika stupa na snagu nakon usvajanja i odmah se upućuje licu koje je podnijelo predlog, glavnom državnom tužiocu i licu na koje se odnosi. Rezolucijom Parlamenta kojom se daje saglasnost za pripremu optužnice protiv poslanika, poslanik ne gubi svoja ovlašćenja. Ukoliko je Parlament rezolucijom dao saglasnost za pripremu optužnice, krivični postupak se sprovodi u skladu sa opštom procedurom predviđenom Zakonikom.

U skladu sa Poslovníkom, predlog kancelara pravde stavlja se na dnevni red sjednice Parlamenta što je prije moguće na predlog Biroa ili predlog predsjednika Parlamenta.⁴³

Evropski parlament

Poslovník Evropskog parlamenta⁴⁴ i Protokol Evropske unije o privilegijama i imunitetima⁴⁵ reguliše pitanje imuniteta poslanika Parlamenta uključujući proceduru njegovog ukidanja.

Poslovníkom je predviđeno da poslanici uživaju povlastice i imunitete utvrđene Protokolom o povlasticama i imunitetima Evropske unije. Prema Poslovníku, u vršenju svojih ovlašćenja u vezi s povlasticama i imunitetima Parlament djeluje tako da očuva

⁴² Ponovna saglasnost Parlamenta nije potreba za podizanje optužnice protiv poslanika u novom sazivu ukoliko već data saglasnost za pripremu optužnice u prethodnom sazivu.

⁴³ ECPRD Request no. 3404, *Criteria and procedures for lifting of parliamentary immunity in criminal cases*, 10 May 2017

⁴⁴ Poslovník Evropskog parlamenta, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+RULES-EP+20170116+TOC+DOC+XML+V0//HR&language=HR> (25.5.2017)

⁴⁵ Protocol (No 7) on the Privileges and Immunities of the European Union, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012E%2FPRO%2F07> (25.5.2017)

integritet kao demokratsko zakonodavno tijelo i obezbijedi nezavisnost poslanika u izvršavanju njihovih obaveza. Imunitet poslanika nije lična povlastica poslanika već garancija nezavisnosti Parlamenta kao cjeline i njegovih poslanika.⁴⁶ Svi zahtjevi za ukidanjem imuniteta ocjenjuju se u skladu sa odredbama Protokola Evropske unije o povlasticama i imunitetima i sa gore navedenim načelima.

Ako su poslanici pozvani u svojstvu svjedoka ili vještaka, nije potrebno zahtijevati ukidanje imuniteta, pod uslovom:

- da neće morati da svjedoče u terminu koji im onemogućava ili otežava izvršavanje parlamentarnih dužnosti, ili da mogu dati izjavu u pisanom ili bilo kojem drugom obliku koji im ne ometa vršenje dužnosti, i
- da neće morati da svjedoče o povjerljivim informacijama koje su dobili pri vršenju dužnosti za koje smatraju da ih ne treba otkriti.⁴⁷

U slučajevima kad postoje navodi da je došlo ili će doći do povrede povlastica i imuniteta poslanika ili bivšeg poslanika od strane tijela države članice, u skladu s Poslovníkom se može podnijeti zahtjev da Parlament donese odluku o tome je li doista došlo ili bi moglo doći do povrede tih povlastica i imuniteta. Posebno, takav zahtjev za zaštitu povlastica i imuniteta može se podnijeti ako se smatra da bi okolnosti predstavljale administrativna ili druga ograničenja slobodnom kretanju poslanika pri putovanju na mjesto zasijedanja Parlamenta ili povratku od istog, ili slobodnom izražavanju mišljenja ili glasanju tokom vršenja dužnosti, ili da bi potpadale pod okvir odredbi Protokola Evropske unije o povlasticama i imunitetima.

Zahtjev za zaštitu povlastica i imuniteta poslanika nije dopušten ako je u vezi s istim činjenicama već primljen zahtjev za ukidanje ili zaštitu imuniteta tog poslanika, bez obzira na to je li tada donesena odluka ili nije. Zahtjev za zaštitu povlastica i imuniteta poslanika ne razmatra se ako je u vezi s istim činjenicama već primljen zahtjev za ukidanje imuniteta tog poslanika. U slučajevima u kojima je donesena odluka da se ne zaštite povlastice i imunitet poslanika, poslanik izuzetno može uz podnošenje novih dokaza podnijeti zahtjev za preispitivanje odluke. Zahtjev za ponovno razmatranje nije dopušten ako je postupak pokrenut protiv odluke na osnovi člana 263. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije⁴⁸ ili ako predsjednik smatra da podneseni novi dokazi nijesu dovoljno utemeljeni da opravdaju ponovno razmatranje.⁴⁹

⁴⁶ Pored toga, članom 5 Poslovníka je predviđeno da Evropska unija na zahtjev poslanika i uz prethodno odobrenje predsjednika Parlamenta izdaje poslanicima propusnicu Evropske unije, koja im omogućava slobodno kretanje u državama članicama i drugim zemljama koje je priznaju kao važeću putnu ispravu. U svrhu vršenja svojih obaveza svaki poslanik ima pravo da aktivno učestvuje u radu parlamentarnih odbora i predstavništava u skladu s odredbama ovog Poslovníka. Pored toga, poslanici imaju pravo na uvid u sva dokumenta Parlamenta ili nekog odbora osim u lične dokumente i račune, koje mogu pregledati isključivo poslanici na koje se oni odnose. Izuzetke od ovog pravila postupanja s dokumentima za koje se može odbiti javni pristup u skladu s Uredbom (EZ) br. 1049/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta o javnom pristupu dokumentima Evropskog parlamenta, Savjeta i Komisije, utvrđene su posebnom odredbom Poslovníka.

Poslaniku se na temelju obrazložene odluke može uz odobrenje Predsjedništva osporiti pravo na uvid u dokument Parlamenta ako nakon saslušanja dotičnog poslanika Predsjedništvo zaključuje da bi takav uvid uzrokovao neprihvatljivu štetu institucionalnim interesima Parlamenta ili javnim interesima te da dati poslanik traži uvid u dokumenta iz privatnih i ličnih razloga. U roku od mjesec dana od prijema obavještenja poslanik može protiv takve odluke da uloži pisanu žalbu. Da bi bila prihvatljiva, u pisanoj žalbi moraju se navesti razlozi. O žalbi odlučuje Parlament bez rasprave na sjednici koja slijedi nakon ulaganja žalbe.

⁴⁷ Član 6 Poslovníka.

⁴⁸ Ugovor o funkcionisanju Evropske unije – pogledati tekst član 263 Ugovora na strani 162-163 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=OJ:C:2016:202:TOC> (26.5.2017)

⁴⁹ Član 7 Poslovníka.

Protokolom Evropske unije o povlasticama i imunitetima predviđeno je da poslanici Parlamenta ne mogu biti podvrgnuti nikakvom obliku ispitivanja, zadržavanja ili sudskog postupka zbog izraženog mišljenja ili glasanja pri vršenju svojih dužnosti.⁵⁰ Tokom zasijedanja Parlamenta njegovi poslanici uživaju:

- (a) na teritoriji svoje države, imunitet priznat poslanicima parlamenta te države;
- (b) na teritoriji bilo koje druge države članice, imunitet od svake mjere zadržavanja i od sudskih postupaka.

Na isti način imunitet se primjenjuje na poslanike tokom putovanja do mjesta ili od mjesta zasijedanja Parlamenta. Ako je poslanik zatečen u vršenju krivičnog djela, nije moguće pozivanje na imunitet te u tom slučaju Parlament može ostvariti pravo na ukidanje imuniteta poslaniku.⁵¹

Finska

U skladu sa finskim Ustavom, zaštita poslanika u krivičnim postupcima proističe iz njihove poslaničke funkcije, te se odnosi kako na aktivnosti u Parlamentu, tako i na ponašanje van njega. Međutim, ova zaštita ne primjenjuje se u slučajevima kada postoji osnovana sumnja da je poslanik počinio krivično djelo za koje je propisana minimalna kazna zatvora od najmanje šest mjeseci. Ustav navodi kako poslanici ne mogu biti spriječeni u vršenju svojih poslaničkih dužnosti, te da ne mogu biti optuženi pred sudom ili lišeni slobode zbog iznesenog mišljenja ili ponašanja u Parlamentu, osim ako Parlament na to da saglasnost odlukom koju mora podržati najmanje pet šestina poslanika koji glasaju.

Ukoliko je poslanik uhapšen ili pritvoren, Ustav predviđa da se o tome bez odlaganja mora obavijestiti predsjednik Parlamenta. Poslanik ne može biti uhapšen ili pritvoren prije početka suđenja bez saglasnosti Parlamenta, osim u slučajevima kada postoji osnovana sumnja da je počinjeno krivično djelo za koje je propisana minimalna kazna zatvora od najmanje šest mjeseci. Zahtjev za ukidanje poslaničkog imuniteta može podnijeti javni funkcioner ili drugo lice koje ima ovlašćenje da tuži ili zatraži krivično gonjenje. Ovaj zahtjev podnosi se u pisanoj formi i adresira na predsjednika Parlamenta, koji odlučuje da li stranka koja je podnosilac zahtjeva ima pravo da tuži ili zahtijeva krivično gonjenje.

Odluka o ukidanju imuniteta donosi se na plenarnoj sjednici. Prije donošenja odluke, Parlament može ovo pitanje uputiti Odboru za ustavno pravo na razmatranje. U najvećem broju dosadašnjih slučajeva, Parlament je zahtjeve odbijao kao neosnovane, bez konsultovanja s nadležnim odborom. U tri slučaja pitanje ukidanja imuniteta proslijeđeno je Odboru za ustavno pravo na razmatranje, ali su sva tri zahtjeva kasnije odbačena na plenumu.

Zaštita poslanika u krivičnom postupku koja proističe iz ustavnih odredbi zabranjuje hapšenje ili pritvaranje poslanika do početka krivičnog postupka pred nadležnim sudom. Nakon početka sudskog procesa, nadležni sud ima pravo da naloži mjeru pritvora optuženom, bez prethodne saglasnosti Parlamenta. U slučajevima kada poslanici u

⁵⁰ Član 8 Protokola Evropske unije o povlasticama i imunitetima. Protocol (No 7) on the Privileges and Immunities of the European Union, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012E%2FPRO%2F07> (25.5.2017)

⁵¹ Član 9 Protokola.

sudskom procesu budu osuđeni na kaznu zatvora, imunitet im ne pruža zaštitu u tom pogledu, te su u tom slučaju u jednakoj poziciji kao i svi drugi građani.⁵²

Francuska

Parlamentarni imunitet u Francuskoj garantovan je Ustavom Francuske koji predviđa da nijedan poslanik ne može biti gonjen, uhapšen ili pritvoren zbog izraženog mišljenja ili glasanja prilikom obavljanja svoj dužnosti. Nijedan poslanik ne može biti uhapšen zbog teškog krivičnog djela ili lakšeg oblika krivičnog djela, niti mu se može izreći mjera pritvora ili druga mjera lišavanja slobode bez prethodnog odobrenja Biroa Parlamenta⁵³. Dakle, Biro Parlamenta je *jedino tijelo nadležno za donošenje odluke* o ukidanju imuniteta. Odobrenje Biroa Parlamenta⁵⁴ nije potrebno u slučajevima kada je poslanik zatečen u izvršenju krivičnog djela ili u slučaju pravosnažne presude suda, budući da u tom slučaju poslanik nije zaštićen imunitetom. Hapšenje, mjera pritvora ili druga mjera lišavanja slobode poslanika može biti suspendovana za vrijeme trajanja zasjedanja ukoliko Parlament to zahtijeva.⁵⁵

Princip nepovredivosti ima ograničeno vrijeme primjene, odnosno ograničen je na vrijeme trajanja mandata. Za hapšenje ili bilo koju mjeru pritvora ili lišavanja slobode koja može biti preduzeta protiv poslanika, glavni državni tužilac traži odobrenje od predsjednika Parlamenta, uz posredovanje ministra pravde koji prosljeđuje predsjedniku zahtjev. U zahtjevu moraju biti precizno navedene mjere koje treba preduzeti kao i razlozi zbog kojih se preduzimaju mjere.

Incijativa koja se povjerava Birou Parlamenta podliježe formalnim obaveznim procedurama:

- upućivanje zahtjeva glavnog državnog tužioca u nadležnom Apelacionom sudu Birou Parlamenta;
- podnošenje ovog zahtjeva predsjedniku Parlamenta od strane ministra pravde.

Zahtjev razmatra Biro, nakon čega procjenjuje na osnovu iskaza Ustavnog suda da li je zahtjev za ukidanje imuniteta ozbiljan, pošten i istinit. Sud treba da arbitrira između redovnog toka krivičnog postupka i odgovarajuće zaštite parlamentarnog mandata.

Procjena Biroa, koji obezbjeđuje garanciju principa pretpostavke nevinosti, raspodjele moći i povjerljivosti istrage, vođena je osnovnim pravilima, tj:

- mora procijeniti da li se u zahtjevu za ukidanje imuniteta precizno navode mjere i razlozi;
- odobrenje Biroa primjenjuje se samo na činjenice navedene u zahtjevu;
- o ukidanju imuniteta ne glasa se na plenarnoj sjednici.

Biro raspravlja o ukidanju imuniteta u strogoj tajnosti. O ukidanju imuniteta ne može biti održano javno glasanje, niti to pitanje razmatra parlamentarno radno tijelo. Takođe, zahtjev za ukidanje imuniteta se ne objavljuje, objavljuje se jedino odluka Biroa u

⁵² ECPRD Request no. 3404, *Criteria and procedures for lifting of parliamentary immunity in criminal cases*, 11 May 2017

⁵³ Član 26 Ustava Republike Francuske

⁵⁴ Biro donjeg doma Parlamenta Francuske sastoji se od 22 člana, i to od: predsjednika Parlamenta, šest potpredsjednika, tri kvestora i 12 sekretara koji se biraju na početku svakog saziva i (izuzev predsjednika) ponovo imenuju svake godine na početku redovnog zasjedanja.

⁵⁵ *Handbook on the incompatibilities and immunity of the Members of the European Parliament*, Directorate General for Internal Policies Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs, August 2014

Službenom listu. Poslanik može zatražiti da ga sasluša Biro Parlamenta, ali ne postoji mogućnost žalbe na odluku o ukidanju imuniteta. Sudeći po odlukama koje je Biro donio od ustavne revizije 1995. godine, njegova moć procjene nije isključivo u prihvatanju ili odbijanju cjelokupnog zahtjeva, već, ukoliko je to potrebno, u obzir uzima samo određene aspekte.

Parlament, u skladu sa Ustavom, može odlučiti da suspenduje hapšenje, mjeru pritvora ili drugu mjeru lišavanja slobode poslanika. U tom slučaju zahtjev za suspendovanje jedan ili više poslanika podnose predsjedniku Parlamenta, nakon čega se zahtjev prosljeđuje odboru koji se formira u skladu sa Poslovníkom sačinjenom od 15 poslanika. Poslanik o kojem je riječ mora se pojaviti pred odborom nakon čega odbor izrađuje izvještaj. Kada se izvještaj distribuira, rasprava o zahtjevu postaje dio dnevnog reda sjednice Parlamenta. Vremenski ograničena rasprava o zahtjevu održava se na plenumu i zaključuje se donošenjem odluke Parlamenta. Odluka je obavezujuća za administrativna i pravosudna tijela. To dovodi, za vrijeme trajanja sjednice, do prekida svih pravnih postupaka ili do povlačenja suskog nadzora i oslobađanja poslanika iz pritvora.⁵⁶

Grčka

Imunitet u Grčkoj garantovan je poslanicima u skladu sa Ustavom⁵⁷ koji predviđa da poslanici ne mogu biti krivično gonjeni, uhapšeni, pritvoreni ili na drugi način lišeni slobode bez prethodne saglasnosti Parlamenta. Takođe, poslanik raspuštenog Parlamenta ne može biti krivično gonjen za politička krivična djela u periodu od raspuštanja Parlamenta do konstituisanja novog saziva.

Ukoliko Parlament ne donese odluku o zahtjevu za ukidanje imuniteta u roku od tri mjeseca od dana kada je državni tužilac podnio zahtjev predsjedniku Parlamenta, smatra se da Parlament nije dao saglasnost za ukidanje imuniteta. Ograničenje od tri mjeseca suspenduje se tokom tokom pauze u radu Parlamenta, odnosno tokom perioda između dva zasijedanja. Saglasnost Parlamenta nije potrebna kada je poslanik zatečen u činu vršenju krivičnog djela.⁵⁸

Državni tužilac je nadležan za sprovođenje krivičnog postupka, dok je za sprovođenje krivičnog postupka poslanika potrebna je saglasnost Parlamenta. U tom smislu, Poslovník Parlamenta Grčke predviđa da se zahtjevi državnog tužioca za dobijanje saglasnosti za krivično gonjenje poslanika, nakon što su provjereni od strane tužioca u Vrhovnom građanskom i krivičnom sudu, podnose Parlamentu posredstvom ministra pravde i upisuju u posebnu knjigu prema redosljedu podnošenja.

Parlamentarna procedura razmatranja zahtjeva za ukidanje imuniteta počinje kada predsjednik Parlamenta uputi zahtjev Odboru za parlamentarnu etiku. Predsjednik Odbora poziva poslanika u vezi sa kojim je podniet zahtjev za ukidanje imuniteta, najmanje tri dana prije početka sjednice Odbora. Odbor može saslušati poslanika, ukoliko poslanik želi da se obrati Odboru.

⁵⁶ ECPRD Request no. 2850, *Special aspects in the procedures applicable to the requests for the waiver of parliamentary immunity*, 26 May 2015

⁵⁷ The Constitution of Greece, Article 62 <http://www.parliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/001-156%20aggljko.pdf> (7.6.2017)

Odbor analizira da li je djelo za koje se zahtijeva ukidanje imuniteta povezano sa političkom ili parlamentarnom aktivnošću poslanika i da li su u zahtjevu prikriveni politički motivi. Ukoliko ne postoji ništa od navedenog, Odbor daje preporuku da se zahtjev prihvati. Nakon toga, Odbor podnosi izvještaj sa obrazloženjem u roku koji odredi predsjednik Parlamenta. Odbor može zatražiti od Vlade da dostavi dokumenta koja smatra neophodnim za razmatranje zahtjeva.

Odluku o ukidanju imuniteta donosi Parlament na plenarnoj sjednici većinom glasova.

Parlament mora donijeti odluku u roku od tri mjeseca od dana podnošenja zahtjeva predsjedniku Parlamenta od strane tužilaštva. U suprotnom, smatra se da Parlament nije dao saglasnost za ukidanje imuniteta.

Holandija

Holandski sistem parlamentarnog imuniteta ograničen je na slobodu govora tokom zasijedanja Parlamenta i njegovih odbora. U skladu sa Ustavom Holandije, poslanici ne mogu biti krivično gonjeni ili na drugi način odgovarati pred zakonom za izrečenu riječ tokom sjednica Parlamenta ili njegovih radnih tijela ili bilo koji materijal koji im je dostavljen u pisanoj formi.⁵⁹

U slučaju da je krivično djelo izvršeno tokom obavljanja poslaničke dužnosti primjenjuje se posebna odredba Ustava koja predviđa da sadašnji ili bivši poslanici mogu biti osuđeni od strane Vrhovnog suda za djela izvršena tokom trajanja mandata. Takav postupak može biti pokrenut kraljevskim dekretom, ili rezolucijom donjeg doma Parlamenta.⁶⁰

Parlamentarni imunitet predviđen Ustavom ne može biti ukinut. Ukidanje imuniteta zahtijeva amandmane na Ustav. Zakonodavna procedura za izmjenu Ustava razlikuje se od procedure koja se odnosi na drugo zakonodavstvo. Ustav se mijenja kroz dva čitanja, u drugom čitanju je potrebna dvotrećinska većina u oba doma^{61,62}

Hrvatska

Poslanici u Hrvatskom saboru uživaju imunitet koji im je zagarantovan Ustavom Republike Hrvatske (član 76), i nešto detaljnije definisan odredbama Poslovnika Hrvatskog sabora.

Ustav navodi kako poslanici uživaju imunitet, te ne mogu biti pritvoreni, niti protiv njih može biti pokrenut krivični postupak bez odobrenja Parlamenta. Izuzetno, poslanici mogu biti pritvoreni bez odobrenja Parlamenta samo ako budu zatečeni u vršenju kažnjivog djela za koje je propisana kazna zatvora u trajanju dužem od pet godina. O takvom slučaju obavještava se predsjednik Parlamenta. Ukoliko Parlament nije u zasijedanju, odobrenje da se poslanik liši slobode ili da se protiv njega nastavi krivični postupak daje, i o

⁵⁹ Član 71 Ustava,

<https://www.government.nl/topics/constitution/documents/regulations/2012/10/18/the-constitution-of-the-kingdom-of-the-netherlands-2008> (6.6.2017)

⁶⁰ Član 119 Ustava Holandije.

⁶¹ Government.nl, <https://www.government.nl/topics/constitution/contents/constitution-and-charter> (6.6.2017)

⁶² ECPRD request, No. 3404, *Criteria and procedures for lifting of parliamentary immunity in criminal cases*, 11. 5. 2017.

njegovom pravu na imunitet odlučuje Mandatno-imunitetni odbor, s tim što njegovu odluku mora naknadno potvrditi Parlament u punom sastavu.⁶³

Poslovnik Hrvatskog sabora navodi kako poslanici imaju imunitet od dana konstituisanja Parlamenta do dana prestanka poslaničkog mandata. U skladu s Poslovnikom, kada se steknu uslovi za određivanje istražnog zatvora, odnosno pritvora poslanika, ili za pokretanje krivičnog postupka protiv poslanika, nadležni državni organ, odnosno drugi tužitelj, obavezni su prethodno zatražiti odobrenje Parlamenta. Kada su u pitanju privatni tužitelji, obavezni su uz zahtjev dostaviti i dokaz o podnesenoj tužbi nadležnom sudu. Zahtjev za odobrenje istražnog zatvora (pritvora), odnosno za pokretanje krivičnog postupka protiv poslanika, nadležni državni organ ili drugi tužitelj podnosi predsjedniku Parlamenta koji ga dostavlja Mandatno-imunitetnom odboru. Mandatno-imunitetni odbor dužan je da u roku od tri dana od dana dostavljanja raspravi o zahtjevu za odobrenje pritvora, odnosno za pokretanje krivičnog postupka protiv poslanika, kao i o izvještaju o pritvoru poslanika zatečenog u vršenju krivičnog djela za koje je propisana kazna zatvora u trajanju dužem od pet godina, te podnijeti o tome izvještaj Parlamentu na prvoj narednoj sjednici.

O zahtjevu za odobrenje pritvora poslanika, odnosno za pokretanje krivičnog postupka protiv poslanika Parlament odlučuje na osnovu izvještaja Mandatno-imunitetnog odbora, dok će o odluci o zahtjevu za odobrenje pritvora poslanika, odnosno za pokretanje krivičnog postupka protiv poslanika Parlament izvijestiti nadležni sud, državnog advokata, odnosno privatnog tužitelja.

Kada Parlament nije u zasijedanju, odobrenje za lišenje slobode zbog određivanja pritvora, odnosno za nastavljnje krivičnog postupka, daje i o primjeni imuniteta zastupnika odlučuje Mandatno-imunitetni odbor, uz naknadnu potvrdu Parlamenta na prvoj narednoj sjednici. Poslanik koji je pozvan na informativni razgovor ima pravo da se ne odazove tom razgovoru. Kada Parlament, odnosno Mandatno-imunitetni odbor, dâ odobrenje za određivanje pritvora poslanika, odnosno da odobrenje za pokretanje krivičnog postupka, poslaniku može biti određen pritvor, odnosno krivični postupak se protiv njega može voditi samo za krivično djelo za koje je dato odobrenje.⁶⁴

Island

Na Islandu je pitanje ukidanja poslaničkog imuniteta takođe u nadležnosti Parlamenta. Ustav Islanda navodi da nijedan poslanik ne može biti pritvoren za vrijeme zasijedanja Parlamenta, bez odobrenja samog Parlamenta, niti može biti predmet krivične prijave osim u slučaju da bude uhvaćen u vršenju krivičnog djela. Zahtjev za ukidanje imuniteta u slučaju počinjenog krivičnog djela Parlamentu po službenoj dužnosti podnosi državni tužilac, dok javnost takođe ima mogućnost da inicira ovu proceduru, npr. putem demonstracija ili javnih peticija. Takođe, u nekoliko navrata zabilježeni su slučajevi kada su zahtjeve za ukidanje imuniteta određenog poslanika podnosili drugi poslanici, ali nijedan od tih zahtjeva nije bio uspješan.⁶⁵

⁶³ Ustav Republike Hrvatske, dostupno na <http://www.sabor.hr/ustav-rh-ustrojstvo-drzavne-vlasti> (5.6.2017)

⁶⁴ Poslovnik Hrvatskoga sabora (*Narodne novine* br. 81/13), čl. 23-28.

⁶⁵ ECPRD Request, no. 3404, *Criteria and procedures for lifting of parliamentary immunity in criminal cases*, 11 May 2017

Italija

U Italiji je poslanički imunitet zagaranatovan Ustavom (čl. 68), koji navodi kako poslanici ne mogu odgovarati za izneseno mišljenje ili obavljeno glasanje u sklopu vršenja svojih dužnosti, te da bez odobrenja Parlamenta ne mogu biti predmet pretresa, uhapšeni ili na drugi način lišeni slobode, izuzev u slučaju konačne sudske presude, ili ukoliko budu uhvaćeni u vršenju krivičnog djela za koje je predviđeno obavezno hapšenje. Isto odobrenje potrebno je za praćenje razgovora i komunikacije poslanika, kao i zapljenu pošte.

Gornji dom (Senat)

U gornjem domu italijanskog Parlamenta, odnosno Senatu, o ukidanju poslaničkog imuniteta se odlučuje na plenumu, na kome se glasa o izvještaju Posebnog odbora za izbore i parlamentarni imunitet. Ovaj odbor razmatra zahtjeve sudskih vlasti za odobrenje sprovođenja pretresa senatora ili njihovih domova, hapšenja senatora, prisluškivanja njihovih razgovora ili komunikacija, kao i zapljenu njihove korespondencije.

Pomenuta procedura detaljno je definisana članom 135 Poslovnika Senata, koji propisuje da zahtjev za krivično gonjenje senatora predsjednik Senata podnosi Posebnom odboru za izbore i parlamentarni imunitet, dok je nadležni ministar dužan da, po zahtjevu, Odboru dostavi potrebnu dokumentaciju. Jedini slučaj u kome Posebni odbor može prekinuti razmatranje slučaja je kada ministar obavijesti Odbor da su optužbe odbačene. Za kvorum sjednica Posebnog odbora za izbore i parlamentarni imunitet potrebno je prisustvo jedne trećine njegovih članova. Pristup dokumentima koje Odbor dobije u vezi sa zahtjevom odobren je isključivo članovima tog odbora, i u prostorijama koje Odbor koristi. Senator koji primi zahtjev za krivično gonjenje i ne pojavi se dobrovoljno pred sudijom da svjedoči u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku, može Odboru dostaviti objašnjenje u pisanoj formi. Ukoliko se zahtjev odnosi na djelo nepoštovanja Parlamenta, Posebni odbor može imenovati jednog ili više svojih članova koji će sprovesti preliminarnu istragu zajedno s predstavnicima odgovarajućeg odbora donjeg doma italijanskog Parlamenta.

Posebni odbor, u roku od 30 dana od dana upućivanja zahtjeva, podnosi izvještaj Senatu, ukoliko nije preciziran neki drugi vremenski rok. Produženje roka može biti odobreno samo jednom, u trajanju od najviše 30 dana. Podnošenje izdvojenih mišljenja je dozvoljeno. Senat odlučuje o predlogu Odbora ili, ukoliko predlog nije podnesen, o zahtjevu za krivično gonjenje, nakon saslušanja nalaza u izvještaju i informacija koje predstavlja predsjednik Posebnog odbora ili drugi delegirani član tog tijela.⁶⁶

Letonija

Poslanici u Parlamentu Letonije uživaju imunitet koji je propisan Ustavom ove države (članovi 28-31). Ustav Letonije navodi kako poslanici ne mogu biti pozvani na odgovornost u sudskom, administrativnom ili disciplinskom procesu zbog načina glasanja ili mišljenja iznesenih u sklopu vršenja svojih dužnosti, osim u slučajevima klevetničkih izjava za koje znaju da nijesu istinite, ili klevetničkih izjava o privatnom ili porodičnom životu. Poslanici letonskog Parlamenta takođe ne smiju biti hapšeni, podvrgnuti pretresu prostora u kojem borave, niti im lična sloboda može biti ograničena na bilo koji način bez odobrenja Parlamenta. Izuzetak od zabrane hapšenja poslanika predstavlja mogućnost da poslanici budu uhvaćeni u vršenju krivičnog djela. O bilo kakvom hapšenju poslanika,

⁶⁶ ECPRD Request no. 2850, *Special aspects in the procedures applicable to the requests for the waiver of parliamentary immunity*, 26 May 2015

Prezidijum Parlamenta mora biti obaviješteno u roku od 24 časa, te će u tom slučaju na prvoj narednoj sjednici Parlamenta odlučiti da li će poslanik ostati u pritvoru ili biti oslobođen. Ukoliko Parlament u tom trenutku ne zasijeda, ovu odluku donosi samo Prezidijum. Takođe, bez saglasnosti Parlamenta ne može biti započet krivični postupak protiv poslanika, niti im se mogu izricati administrativne kazne. Osim toga, Ustav navodi kako poslanici imaju pravo da odbiju da daju dokaze u vezi sa:

- osobama koje im, kao predstavnicima naroda, povjere određene činjenice ili informacije;
- osobama kojima oni, kao predstavnici naroda, povjere određene činjenice ili informacije;
- činjenicama ili informacijama o kojima je riječ.⁶⁷

Poslovnik Parlamenta Letonije sadrži odredbu koja navodi da Parlament, na zahtjev Odbora za mandat, etiku i podneske, odlučuje da li će odobriti pokretanje krivičnog postupka protiv poslanika, hapšenje poslanika, pretres mjesta stanovanja poslanika ili bilo koji drugi vid ograničavanja lične slobode poslanika. Poslovnik takođe navodi kako u okviru iste procedure Parlament odlučuje da li protiv poslanika može biti pokrenuta administrativna tužba, kao i o prisilnom dovođenju poslanika na sud, pretresu poslanika ili njegove/njene imovine ili oduzimanju dokumentacije.⁶⁸

Litvanija

U Litvaniji poslanički imunitet takođe predstavlja ustavnu kategoriju, te je garantovan članom 62 litvanskog Ustava. Ustav navodi kako je ličnost poslanika nepovrediva, te kako poslanici ne mogu biti krivično odgovorni, hapšeni, niti im se na drugi način može ograničavati sloboda bez saglasnosti Parlamenta. Takođe, poslanici ne mogu biti pravno gonjeni zbog svog glasanja ili govora u Parlamentu, iako mogu odgovarati u skladu sa opštom procedurom za djela uvrede i klevete.⁶⁹

Procedura potrebna za ukidanje imuniteta predviđena je Poslovníkom Parlamenta Litvanije, koji navodi kako se, nakon saslušanja izvještaja tužioca kojim se traži pokretanje postupka, hapšenje ili drugi vid ograničenja slobode poslanika, održava sjednica Parlamenta u trajanju između jednog i dva sata, nakon čega može biti donijeta odluka o osnivanju istražne komisije u vezi s ovim pitanjem, ili o pokretanju preliminarnih aktivnosti u okviru procedure opoziva poslanika.

Ukoliko Parlament odluči da formira anketni odbor u vezi sa davanjem saglasnosti za pokretanje krivičnog postupka, hapšenje ili drugi način ograničavanja slobode poslanika, odbor se formira u skladu s pravilima utvrđenim Poslovníkom. Tokom istrage ukidanja imuniteta poslanika, komisija mora saslušati poslanika o kome je riječ ili drugog poslanika kojeg on ovlasti, kao i predstavnika Tužilaštva. Ukoliko poslanik odbije da se pojavi na saslušanju, ili ga odbije bez valjanog razloga, komisija ima pravo da donese odluku i u njegovom odsustvu.

U slučaju da Parlament odluči da pokrene preliminarne aktivnosti u okviru procedure opoziva poslanika, Poslovník takođe predviđa pravila za ovu proceduru. Ukoliko

⁶⁷ *Handbook on the incompatibilities and immunity of the Members of the European Parliament*, Directorate General for Internal Policies Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs, August 2014, str. 86-87.

⁶⁸ ECPRD Request no. 2850, *Special aspects in the procedures applicable to the requests for the waiver of parliamentary immunity*, 26 May 2015

⁶⁹ *Handbook on the incompatibilities and immunity of the Members of the European Parliament*, Directorate General for Internal Policies Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs, August 2014

Parlament usvoji odluku kojom se dozvoljava pokretanje krivičnog postupka, hapšenje ili drugi vid ograničavanja slobode poslanika, preliminarne aktivnosti procedure opoziva mogu biti pokrenute protiv poslanika tek nakon rješavanja pitanja krivične odgovornosti, odnosno po završetku sudskog postupka. Nakon što anketni odbor pripremi i objavi svoj izvještaj i predlog odluke, pitanje ukidanja poslaničkog imuniteta stavlja se na dnevni red naredne sjednice Parlamenta. Razmatranje ovog pitanja ograničeno je na interpretaciju, procjenu ili definisanje činjenica koje sadrži predlog, i mora biti obuhvaćeno podnesenom odlukom. Raspravi o predlogu odluke moraju prisustvovati izvjestilac odbora, poslanik o kome je riječ ili drugi poslanik koga je ovlastio, i najmanje po dva poslanika koji govore u korist, odnosno protiv usvajanja predloga odluke. Ukoliko se predlogom odluke odobrava zahtjev tužioca, odluka se usvaja natpolovičnom većinom glasova svih poslanika Parlamenta, odnosno apsolutnom većinom. Ni nakon odluke Parlamenta kojom se odobrava krivično gonjenje poslanika, poslanik ne može biti uhapšen u prostorijama Parlamenta.⁷⁰

Kipar

Poslanicama u kiparskom Parlamentu imunitet je zagarantovan članom 83 Ustava te države, koji navodi da poslanici ne mogu biti prekršajno ili krivično gonjeni za izjavu ili glasanje u Parlamentu. Osim toga, poslanici bez odobrenja Vrhovnog suda ne smiju biti optuženi, uhapšeni ili pritvoreni tokom trajanja poslaničkog mandata. Ipak, ovo odobrenje nije potrebno u slučaju djela koja su kažnjiva zatvorom u trajanju od pet ili više godina, ili ukoliko je poslanik uhvaćen u vršenju kažnjivog djela. U takvom slučaju nadležno tijelo bez odlaganja obavještava Vrhovni sud, koji odlučuje da li će odobriti nastavak gonjenja ili pritvora za vrijeme trajanja poslaničkog mandata. Ukoliko Vrhovni sud odbije da odobri pravno gonjenje poslanika, period tokom koga poslanik ne može biti optužen ne uzima se u obzir u vezi sa vremenskim odredbama koje se tiču počinjenog djela. U slučaju kada Vrhovni sud odbije da odobri izdržavanje kazne zatvora na koju je poslanik osuđen, izvršenje kazne odlaže se do isteka poslaničkog mandata osuđenog poslanika.

Dakle, sistem imuniteta koji se odnosi na poslanike kiparskog Parlamenta predstavlja klasični model imuniteta koji se sastoji od slobode govora poslanika, kao i zaštite od hapšenja, pritvaranja i pravnog gonjenja. Prvi element podrazumijeva slobodu od odgovornosti za bilo koju izjavu ili glasanje u Parlamentu, te se odnosi na parlamentarne aktivnosti poslanika, dok se drugi segment tiče šire tematike, te je u tom slučaju imunitet ograničen, npr. u slučaju određenih krivičnih djela ili odluke Vrhovnog suda o njegovom ukidanju.⁷¹

Mađarska

U Mađarskoj, imunitet poslanika zagarantovan je Ustavom, odnosno Osnovnim zakonom, koji navodi kako poslanici imaju pravo na imunitet i naknadu, kako bi se obezbijedila njihova nezavisnost. Procedura ukidanja poslaničkog imuniteta u ovoj zemlji bliže je regulisana Zakonom o Parlamentu Mađarske. Ovaj zakon propisuje da poslanici ne mogu biti odgovorni pred sudskom ili nekom drugom vlašću, za vrijeme trajanja i nakon isteka mandata, za svoje glasanje, kao ni za iskazana mišljenja i činjenice u sklopu vršenja svojih

⁷⁰ ECPRD Request no. 2850, *Special aspects in the procedures applicable to the requests for the waiver of parliamentary immunity*, 26 May 2015

⁷¹ *Handbook on the incompatibilities and immunity of the Members of the European Parliament*, Directorate General for Internal Policies Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs, August 2014, str. 82-83.

dužnosti. Ipak, ova odredba poslanike ne izuzima odgovornosti kada su u pitanju građanskopravne tužbe za sljedeća djela: podsticanje mržnje prema određenoj zajednici, sknavljenje državnih simbola, javno poricanje zločina nacionalsocijalističkih i komunističkih režima, te zloupotreba tajnih podataka i povjerljivih informacija.

Krivični postupak, ili, u slučaju kada ne dođe do dobrovoljnog ukidanja imuniteta, prekršajni postupak, kao i primjena prinudnih procedura, mogu biti pokrenuti protiv poslanika uz prethodno odobrenje Parlamenta. Poslanik može biti uhapšen ili podvrgnut drugim prinudnim mjerama ako je zatečen u vršenju krivičnog djela, kao i uhapšen ili podvrgnut drugim prinudnim mjerama u trenutku kada je uhvaćen u vršenju prekršaja, ukoliko su ispunjeni zakonom predviđeni uslovi.

Predlog za ukidanje imuniteta glavni državni tužilac podnosi predsjedniku Parlamenta prije podizanja optužnice, dok taj predlog može podnijeti i sud, nakon predstavljanja optužnice ili u slučajevima građanskih parnica. U slučajevima kada je poslanik uhvaćen u vršenju krivičnog djela, ovaj predlog se podnosi bez odlaganja. U slučaju prekršajnih djela, nadležni organ može obavijestiti poslanika da ima pravo da se dobrovoljno odrekne imuniteta. U slučaju da se u roku od sedam dana poslanik dobrovoljno odrekne imuniteta, nadležni organ će preko glavnog tužioca obavijestiti predsjednika Parlamenta o ukidanju imuniteta ili o rezultatu procedure po njenom zaključenju. Predsjednik ovu informaciju prosljeđuje Odboru za imunitet, konflikte interesa, disciplinu i ispitivanje mandata. Predsjednik Odbora o tome obavještava ostale članove tog radnog tijela na narednoj sjednici. Ukoliko se po isteku sedam dana od prijema obavještenja poslanik koji je počinio prekršaj ne odrekne imuniteta, glavni tužilac predsjedniku Parlamenta podnosi zahtjev za ukidanje imuniteta, na osnovu obavještenja nadležnog organa. Za vrijeme trajanja ove procedure poslanik zadržava pravo da se dobrovoljno odrekne imuniteta u bilo kom trenutku.

Imunitet poslanika u Mađarskoj ne pokriva procedure koje sprovode državni administrativni organi u skladu sa zakonom koji reguliše opšta pravila javnih administrativnih procedura. U slučaju pokretanja postupka protiv njih, poslanici su obavezni da obavijeste sud ili drugi nadležni organ o svom statusu poslanika, te su u slučaju da im i pored ispunjavanja te obaveze imunitet bude narušen obavezni da o tome obavijeste predsjednika Parlamenta.

Predsjednik Parlamenta zahtjev za ukidanje imuniteta ili izvještaj o kršenju imuniteta prosljeđuje Odboru za imunitet, konflikte interesa, disciplinu i ispitivanje mandata, i o tome obavještava poslanika na koga se zahtjev odnosi, kao i Parlament na narednoj plenarnoj sjednici. Za vrijeme trajanja istrage o ukidanju ili kršenju imuniteta, poslanik i svi državni organi dužni su da bez odlaganja dostave sve podatke vezane za slučaj na zahtjev nadležnog parlamentarnog Odbora. Svi podaci prikupljeni na ovaj način tokom istrage brišu se po isteku 30 dana od završetka procedure ukidanja, odnosno kršenja imuniteta.

Poslanik o kome je riječ ima pravo da predstavi svoje stanovište u vezi sa slučajem prije donošenja odluke o eventualnom ukidanju imuniteta. Za ukidanje poslaničkog imuniteta neophodna je dvotrećinska većina glasova poslanika Parlamenta. Odluka o ukidanju imuniteta odnosi se isključivo na slučaj zbog koga je predlog podnesen.⁷²

⁷² *Handbook on the incompatibilities and immunity of the Members of the European Parliament*, Directorate General for Internal Policies Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs, August 2014, str. 102-104.

Njemačka

U Njemačkoj se parlamentarni imunitet garantuje Ustavom⁷³, dok Poslovnik Bundestaga⁷⁴ (Aneks 6) detaljno uređuje postupak oduzimanja imuniteta. Poslanik ne može biti pozvan na odgovornost ili lišen slobode za kažnjivo djelo bez dozvole Bundestaga, osim ako nije uhapšen prilikom izvršenja krivičnog djela ili u toku narednog dana. Dozvola Bundestaga potrebna je i za bilo kakvo ograničavanje ličnih sloboda poslanika. Krivični postupak protiv poslanika, mjera pritvora ili drugo ograničavanje ličnih sloboda poslanika obustavlja se na zahtjev Bundestaga.⁷⁵

U praksi, Bundestag na početku svakog saziva dozvoljava da istrage protiv poslanika budu otvorene. Predsjednik Bundestaga mora biti obaviješten o svakoj planiranoj istrazi i može produžiti rok za otvaranje istrage u roku od 48 sati. Pokretanje krivičnog postupka, izdavanje prekršajnog naloga i naloga za hapšenje zahtijeva dozvolu Bundestaga.

Poslanicima Bundestaga dozvoljeno je da učestvuju u radu parlamenta ukoliko je protiv njih pokrenut krivični postupak, u slučaju da nijesu uhapšeni. Istraga ili krivični postupak pred sudom ne znače da je poslanik počinio krivično djelo za koje se tereti, već se to utvrđuje u toku postupka. Međutim, poslanik može izgubiti mandat kao rezultat osude za krivično djelo.

Osim toga, kao što istraga ili krivični postupak koji je u toku nemaju uticaja na mandat poslanika, takođe nemaju uticaj na naknadu poslanika. Pravo na naknadu poslanici gube kada im se završi mandat.⁷⁶

U skladu sa Poslovnikom Bundestaga, zahtjeve koji se tiču pitanja u vezi sa imunitetom predsjednik upućuje direktno Odboru za nadzor izbora, imunitet i Poslovnik. *Ovaj Odbor utvrđuje pravila koja se tiču postupaka u vezi sa zahtjevima za ukidanjem imuniteta poslanika Bundestaga (Aneks 6 Poslovnika) i koristi ih kao osnovu za preporuke Bundestagu u svakom pojedinačnom slučaju.* Na raspravu o preporuci ne primjenjuju se vremenska ograničenja. Rasprava počinje najranije trećeg dana od dana kada je zahtjev dostavljen poslanicima. Ukoliko preporuka još nije dostavljena, u tom slučaju se čita naglas. Ukoliko Odbor za nadzor izbora, imunitet i Poslovnik još nije konstituisan, predsjednik može direktno Bundestagu dostaviti preporuku u vezi sa pitanjima koja se tiču imuniteta.⁷⁷

Pitanje parlamentarnog imuniteta i procedura ukidanja detaljnije su razrađeni u Aneksu 6 Poslovnika. Kako se navodi u Aneksu, Bundestag daje dozvolu⁷⁸ da se, do kraja tekućeg saziva, vode preliminarne istrage protiv poslanika Bundestaga za krivična djela, izuzimajući izjave sa uvredljivim sadržajem političke prirode. Prije nego započne preliminarne istrage, o tome se obavještava predsjednik Bundestaga, i, sve dok to ne ometa proces dolaženja do istine, poslanik Bundestaga protiv kojeg je pokrenuta istraga. Ukoliko poslanik nije obaviješten, predsjednik Bundestaga se o tome obavještava i iznose

⁷³ The Basic Law for the Federal Republic of Germany
<https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80201000.pdf> (pristupljeno 24.5.2017)

⁷⁴ The Rules of Procedure of the German Bundestag and the Rules of Procedure of the Mediation Committee
<https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80060000.pdf> (pristupljeno 24.5.2017)

⁷⁵ Član 46, stav 2-4 Ustava Njemačke

⁷⁶ ECPRD Request no. 2977, *Parliamentary immunity from criminal prosecution*, 9 November 2015

⁷⁷ Član 107 Poslovnika njemačkog Bundestaga

⁷⁸ Ova dozvola ne obuhvata: pokretanje krivičnog postupka za krivično djelo i zahtjev za izdavanjem naloga za prijeku kaznu; u postupcima u skladu sa Zakonom o kršenju propisa, izjavu suda da se odluka o prestupu može donijeti i na osnovu Krivičnog zakona (poglavlje 81, stav 1, druga rečenica Zakona o kršenju propisa); mjere preduzete u toku preliminarne istrage koje uključuju lišavanje ili ograničenje slobode; nastavak preliminarne istrage čiji je prekid Bundestag zahtijevao u prethodnom sazivu u skladu sa članom 46, stavom 4 Ustava.

mu se razlozi zbog kojih to nije učinjeno, što ne utiče na pravo Bundestaga da traži prekid istrage, u skladu sa Ustavom. U takvim slučajevima preliminarna istraga može započeti najranije 48 sati nakon što je predsjednik Bundestaga dobio obavještenje o tome⁷⁹.

Izvršenje zatvorske kazne ili prisilnog pritvora zahtijeva dozvolu Bundestaga. Da bi se procedura pojednostavila, Odboru za nadzor izbora, imunitet i Poslovnik daju se uputstva kako bi donio preliminarnu odluku po pitanju zahtijevane dozvole. U slučajevima zatvorske kazne, ovo se, međutim, primjenjuje kada izrečena kazna ne prelazi tri mjeseca, ili, u slučaju kumulativnih presuda, kada nijedna pojedinačna izrečena kazna ne prelazi tri mjeseca.

Ukoliko je izdata dozvola za izvršenje pretresa ili zaplijene protiv poslanika Bundestaga, predsjednik Bundestaga uslovljava ovu dozvolu time da drugi poslanik Bundestaga bude prisutan kada se prisilna mjera izvršava i, ukoliko ona treba da se izvrši u prostorijama Bundestaga, da bude prisutan još i predstavnik u ime predsjednika Bundestaga. Poslanika Bundestaga imenuje predsjednik u dogovoru sa predsjednikom parlamentarne grupe kojoj pripada poslanik u vezi sa kojim je izdata dozvola za izvršenje prisilne mjere. Odbor za nadzor izbora, imunitet i Poslovnik može putem preliminarne odluke zahtijevati od Bundestaga da obustavi proceduru u skladu sa Ustavom. Kada su u pitanju preliminarne odluke, o odlukama koje donese Odbor za nadzor izbora, imunitet i Poslovnik predsjednik Bundestaga pismeno obavještava Bundestag, bez stavljanja na dnevni red. One se smatraju odlukama Bundestaga, izuzev ako je podniet prigovor predsjedniku Bundestaga u pismenoj formi u roku od sedam dana nakon što je dato obavještenje.

Osim toga, Aneksom su predviđeni *principi kojima se rukovodi Bundestag prilikom rješavanja pitanja u vezi sa imunitetom*, koji su predstavljeni u nastavku rada. Principe, u skladu sa Poslovníkom, kako je navedeno u prethodnom tekstu, usvaja Odbor za nadzor izbora, imunitet i Poslovnik na početku saziva. Jedan od principa predviđa pravo na podnošenje zahtjeva za ukidanje imuniteta. Stoga, pravo na podnošenje zahtjeva za ukidanje imuniteta imaju:

- javno tužilaštvo, sudovi, profesionalni disciplinski sudovi u skladu sa javnim pravom, kao i stručna udruženja koja vrše nadzor u skladu sa zakonom;
- sud u slučajevima kada fizička lica mogu pokrenuti krivični postupak, prije nego što se otvori glavni pretres u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku;
- povjerilac u izvršnom postupku kada sud ne može preduzeti mjere bez njegovog zahtjeva;
- Odbor za nadzor izbora, imunitet i Poslovnik.

Princip koji se tiče obavještavanja predsjednika Bundestaga i podnošenja zahtjeva podrazumijeva da u slučajevima u kojima je Bundestag izdao dozvolu, tokom trajanja jednog saziva, da se sprovede preliminarna istraga za krivična djela protiv poslanika Bundestaga, predsjednik Bundestaga i, ukoliko to ne ometa tok istrage, poslanik protiv koga se sprovodi istraga, obavještavaju se prije nego što preliminarna istraga započne. Ukoliko poslanik nije obaviješten, o tome se obavještava predsjednik Bundestaga uz

⁷⁹ Prilikom izračunavanja ovog vremenskog roka ne uzimaju se u obzir nedjelje, službeni praznici i subote. Predsjednik njemačkog Bundestaga može, u dogovoru sa predsjednikom Odbora za nadzor izbora, imunitet i Poslovnik, odobriti odgovarajuće produženje vremenskog roka.

navođenje razloga zbog kojih to nije učinjeno. To ne utiče na pravo Bundestaga da traži prekid istrage u skladu sa Ustavom.

Zahtjevi koje upućuju javno tužilaštvo ili sudovi dostavljaju se odgovarajućim putem saveznom ministru pravde, koji ih podnosi predsjedniku Bundestaga, zahtijevajući da se donese odluka o tome da li će se izdati dozvola da se goni poslanik Bundestaga, da se ograniči njegova sloboda ili da se preduzmu bilo koje druge predviđene mjere. Povjerilac u izvršnom postupku može svoj zahtjev direktno uputiti Bundestagu.

Što se tiče položaja poslanika u slučaju razmatranja pitanja u vezi sa imunitetom, princip je da se poslaniku o kojem je riječ u osnovi ne daje pravo da govori o okolnostima slučaja u Bundestagu. Zahtjevi poslanika za oduzimanje imuniteta ne razmatraju se. Međutim, Odbor za nadzor izbora, imunitet i Poslovník može, na zahtjev parlamentarne grupe, u Odboru dati tom poslaniku priliku da govori.

Prilikom donošnja odluke u vezi sa pitanjima imuniteta Bundestag se rukovodi principom da je privilegija imuniteta prvenstveno predviđena da štiti sposobnost Bundestaga da radi i funkcioniše. Poslanik ima pravo na odluku bez uticaja spoljnih, arbitrarnih motiva. Odluku da se ukine imunitet Bundestag donosi na sopstvenu odgovornost, odmjeravajući interese Parlamenta i one drugih javnih organa i vodeći računa o interesima datog poslanika. Dokazi se ne razmatraju, a odluka ne sadrži tvrdnje o pravom ili pogrešnom, krivici ili nevinosti.

Među principima u vezi sa pitanjima imuniteta je i taj da uvrede političke prirode, po pravilu, ne dovode do oduzimanja imuniteta⁸⁰.

Kada je u pitanju privođenje poslanika u trenutku izvršenja krivičnog djela primjenjuje se princip da kada je poslanik Bundestaga priveden u trenutku izvršenja djela ili u toku sljedećeg dana, pokretanje krivičnog postupka protiv njega ili njegovo lišenje slobode ne zahtijeva dozvolu Bundestaga, pod uslovom da se to lišenje slobode izvrši najkasnije „u toku sledećeg dana“. U slučaju prethodnog oslobađanja ili neuspjeha da se to pitanje riješi narednog dana nakon izvršenja djela, novi poziv za pojavljivanje poslanika pred sudom ili nalog za njegovo lišenje slobode u tom slučaju zahtijevaju dozvolu Bundestaga. U suprotnom to bi se odnosilo na ograničenje lične slobode u skladu sa Ustavom, koje ni u kom slučaju nije u vezi sa privođenjem „u toku izvršenja djela“ .

U pogledu lišenja slobode poslanika predviđeno je da dozvola, dodijeljena tokom trajanja jednog saziva, da se sprovede preliminarna istraga protiv poslanika Bundestaga za krivično djelo, kao i dozvola da se pokrene postupak povodom krivičnog djela ne uključuje i dozvolu da se izvrši lišenje slobode ili da se izda nalog za prisilno sprovođenje za pojavljivanje pred sudom. Lišenje slobode znači samo određivanje pritvora dok se čeka suđenje, dok lišenje slobode u svrhu izvršenja kazne opet zahtijeva posebnu dozvolu. Dozvola da se izvrši lišenje slobode uključuje i dozvolu za nalog za prinudno sprovođenje. Dozvola da se izda nalog za prinudno sprovođenje ne uključuje i dozvolu da se izvrši lišenje slobode.

⁸⁰ Za više informacija vidjeti: The Rules of Procedure of the German Bundestag and the Rules of Procedure of the Mediation Committee, Annex 6: Decision of the Bundestag relating to the waiver of immunity of Members of the Bundestag, *Insults of a political nature*, strana 137

Dozvola za pokretanje krivičnog postupka na osnovu krivičnog djela ne podrazumijeva pravo da se izvrši kazna.⁸¹

Po pitanju disciplinskih postupaka, predviđeno je da se oduzimanje imuniteta u svrhu vođenja disciplinskog postupka ne primjenjuje na krivične postupke koje vodi javni tužilac u istom slučaju. I obrnuto, oduzimanje imuniteta u svrhu vođenja krivičnog postupka ne primjenjuje se na disciplinski postupak. Nikakve dalje dozvole se ne zahtijevaju od Bundestaga za izvršenje disciplinskih mjera.

Postupci pred profesionalnim disciplinskim sudovima po javnom pravu mogu se voditi tek nakon oduzimanja imuniteta.

Prilikom postupka u slučajevima djela protiv bezbjednosti saobraćaja, dozvola se daje bez izuzetka. Kako bi se procedura pojednostavila, Odboru za nadzor izbora, imunitet i Poslovnik daju se uputstva da donese preliminarnu odluku u svim ovakvim slučajevima.

U slučaju zahtjeva koji su, prema mišljenju Odbora za nadzor izbora, imunitet i Poslovnik, u vezi sa prekršajima, Odbor dobija uputstva da donese preliminarnu odluku.⁸²

Dozvola Bundestaga potrebna je za:

- izvršenje pritvora u nekrivičnom postupku izrečenog zbog izvršenja odlaganja plaćanja ili prećutnog pristanka (u skladu sa Zakonom o parničnom postupku). Kada presuda ili sudska mjera za izvršenje odlaganja plaćanja ili prećutnog pristanka predviđa kaznu u slučaju nepoštovanja, to predstavlja kaznenu normu. Ispitivanje da li je ova norma, koja ima za cilj da osigura da dužnik ispunjava svoju buduću obavezu u vezi sa odlaganjem plaćanja, prekršena, u tom slučaju podrazumijeva se „pozivanje na odgovornost“ u skladu sa Ustavom. U tom smislu, nebitno je da li postupak ima za cilj izricanje pritvora u nekrivičnom postupku ili novčane kazne;
- izvršenje pritvora izrečenog sa ciljem obezbjeđivanja garancije od strane dužnika za prijavljivanje imovine (u skladu sa Zakonom o parničnom postupku). Budući da je samo izvršenje naloga za hapšenje ono koje predstavlja ograničenje lične slobode u skladu sa Ustavom, za koji je potrebna, shodno tome, dozvola Bundestaga, Odbor za nadzor izbora, imunitet i Poslovnik je stanovišta da izvršenje postupka koji ima za cilj da obezbijedi garancije za prijavljivanje imovine od strane poslanika Bundestaga kao dužnika, kao i izdavanje, od strane suda, naloga za njegovo lišenje slobode kako bi se obezbijedila takva garancija, i dalje ne podrazumijeva „pozivanje na odgovornost“ pa stoga ne zahtijeva odobrenje Bundestaga;
- izvršenje pritvora u nekrivičnom postupku ili nalog o obaveznom pojavljivanju pred sudom zbog neodazivanja na poziv da se pojavi pred sudom u svojstvu svjedoka (u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku i Zakonom o parničnom postupku);

⁸¹ Izvršenje zatvorske kazne ili prisilnog pritvora zahtijeva dozvolu Bundestaga. Da bi se procedura pojednostavila, Odboru za nadzor izbora, imunitet i Poslovnik daju se instrukcije da donese preliminarnu odluku po pitanju zahtijevane dozvole. U slučajevima zatvorske kazne, ovo se, međutim, primjenjuje kada izrečena kazna ne prelazi tri mjeseca, ili, u slučaju kumulativnih presuda, kada nijedna pojedinačna izrečena kazna ne prelazi tri mjeseca.

⁸² U slučaju pojednostavljene procedure (preliminarne odluke), kada je, na osnovu ovlaštenja koje je dobio, Odbor za nadzor izbora, imunitet i Poslovnik donio preliminarnu odluku, o toj odluci predsjednik Bundestaga u pismenoj formi obavještava Bundestag, bez stavljanja na dnevni red. Za odluku se smatra da je odluka Bundestaga, izuzev ako se uloži prigovor u roku od sedam dana od obavještenja.

- izvršenje pritvora u nekrivičnom postupku zbog neopravdanog odbijanja da se svjedoči (u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku i Zakonikom o parničnom postupku);
- izvršenje prisilnog pritvora koji ima za cilj izvršenje radnji koje ne može obaviti treća strana kao zastupnik (u skladu sa Zakonikom o parničnom postupku);
- izvršenje pritvora ili bilo koje druge mjere koja podrazumijeva ograničenje slobode izrečene prema dužniku kao obezbjeđenje za imovinsko-pravne zahtjeve protiv njega (u skladu sa Zakonikom o parničnom postupku);
- izvršenje pritvora u nekrivičnom postupku zbog nepoštovanja suda (u skladu sa Zakonom o organizaciji sudova);
- izvršenje naloga o obaveznom pojavljivanju pred sudom u odnosu na dužnika i pritvora u postupku insolventnosti (u skladu sa Statutom o insolventnosti);
- smještanje, na ograničeni vremenski period, u instituciju za mentalno zdravlje ili dom za psihijatrijsku njegu (u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku);
- mjere prisilne obuke i i mjere kontrole koje obuhvataju lišavanje slobode (u skladu sa Krivičnim zakonikom);
- izvršenje naloga o prisilnom pojavljivanju pred sudom u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku;
- izvršenje naloga za hapšenje u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku.

Kada poslanik Bundestaga preuzme svoj parlamentarni mandat, svi krivični postupci koji nijesu riješeni, kao i bilo koji naloženi pritvor, izvršenje zatvorske kazne ili druge mjere koje podrazumijevaju lišavanje slobode suspenduju se po službenoj dužnosti. U slučaju potrebe da se nastavi krivični postupak, odluku za to treba unaprijed da donese Bundestag, izuzev ako je dozvola za preliminarnu istragu krivičnog djela već ranije data.

Odbor za nadzor izbora, imunitet i Poslovnik je, u slučajevima kada, zbog već dodijeljene amnestije, krivični postupak ne može da se završi, ovlašćen da obezbijedi da se postupak prekine zbog amnestije, izjavljujući da Bundestag nema prigovor na pozivanje na Zakon o amnestiji. Ovakve slučajeve nije neophodno razmatrati na plenarnoj sjednici Bundestaga.

Portugal

U skladu sa Ustavom Portugala (član 157) i Statutom o poslanicima (član 11), nijedan poslanik portugalskog Parlamenta ne može biti pritvoren, uhapšen ili lišen slobode bez prethodnog odobrenja Parlamenta, osim u slučajevima kada je poslanik uhvaćen *in flagrante delicto*, odnosno u vršenju krivičnog djela za koje je predviđena maksimalna kazna zatvora u trajanju od najmanje tri godine.

U slučaju kada je poslanik zvanično optužen za vršenje krivičnog djela, Parlament odlučuje da li poslanik u pitanju treba da bude suspendovan kako bi se postupak mogao odvijati. Ukoliko je poslanik uhvaćen u vršenju krivičnog djela za koje je propisana maksimalna kazna zatvora od najmanje tri godine, Parlament je obavezan da suspenduje tog poslanika.

Treba naglasiti i kako poslanici ne mogu biti optuženi bez prethodnog odobrenja Parlamenta, te da je Parlament obavezan da odluči u korist odobrenja kada postoje snažne indikacije da je namjerno počinjeno krivično djelo kažnjivo maksimalnom kaznom zatvora od najmanje tri godine.

Poslanički imunitet odnosi se isključivo na krivična djela, te ne obuhvata administrativne prekršaje ili disciplinske postupke. Čak i u slučaju krivičnih djela, imunitet je ograničen s obzirom na to da Parlament obavezno mora suspendovati poslanike koji su uhvaćeni u vršenju krivičnog djela za koje je propisana maksimalna kazna zatvora od najmanje tri godine. Takođe, Parlament je obavezan da suspenduje poslanika u slučaju namjerno izvršenog krivičnog djela kažnjivog maksimalnom kaznom zatvora od najmanje tri godine, nakon započinjanja krivičnog postupka protiv poslanika koji je zvanično optužen za takvo krivično djelo, kao i u slučaju da su poslanici optužena strana u krivičnom postupku, u kome postoje snažne indikacije da je počinjeno krivično djelo kažnjivo maksimalnom kaznom zatvora od najmanje tri godine. Imunitet se primjenjuje isključivo na istražni postupak; dakle, on ne podrazumijeva izuzeće od služenja kazne zatvora na koju je poslanik pravosnažno osuđen u sklopu krivičnog postupka.

Zahtjev za odobrenje pokretanja krivičnog postupka koji se podnosi Parlamentu ovoj instituciji ne prenosi ovlašćenja sudske vlasti, ali omogućava procjenu da li u konkretnom slučaju postoji *fumus persecutionis*⁸³. Ovo znači da Parlament mora procijeniti da li zahtjev za ukidanje imuniteta predstavlja pokušaj političkog progona, ili drugog vida neopravdanog napada na poslanika.

Princip imuniteta za cilj ima obezbjeđivanje nesmetanog funkcionisanja Parlamenta. On ne dozvoljava poslanicima da učestvuju u postupcima pred krivičnim sudovima bez odobrenja Parlamenta, i završava se istekom poslaničkog mandata, omogućavajući odvijanje procedure, s obzirom na to da je njeno suspendovanje na snazi za vrijeme trajanja poslaničkog mandata. Ova krivična djela ne mogu zastariti iz razloga što se podnošenjem zahtjeva za ukidanje imuniteta Parlamentu suspenduju svi pravni rokovi u vezi s krivičnim djelom na koje se zahtjev odnosi.

U skladu sa Statutom o poslanicima, u Portugalu nadležni sudija Parlamentu podnosi zahtjev za odobrenje ukidanja imuniteta poslanika u formi dokumenta upućenog predsjedniku Parlamenta. Nakon toga, predsjednik zahtjev prosljeđuje nadležnom parlamentarnom odboru, koji imenuje izvjestioca koji je zadužen za razmatranje zahtjeva i slučaja, kao i za davanje zvaničnog mišljenja u pisanoj formi. Izvjestilac prvo mora saslušati poslanika na kog se zahtjev odnosi, koji takođe mora dostaviti pisanu izjavu. Ukoliko su za donošenje odluke neophodne dodatne informacije, parlamentarni odbor može preko predsjednika Parlamenta podnijeti zahtjev sudskim vlastima za pribavljanje potrebnih informacija. Izvjestilac zvanično mišljenje predstavlja članovima odbora, nakon čega se odbor izjašnjava glasanjem, te se mišljenje dostavlja predsjedniku Parlamenta. Sjednica odbora na kojoj se odlučuje o ovom pitanju, kao ni mišljenje izvjestioca, nijesu dostupni javnosti, dok se objavljuje sadržaj odluke izglasane od strane odbora.

Zvanično mišljenje stavlja se na glasanje na plenarnoj sjednici Parlamenta, bez prethodne rasprave. Međutim, odredbe Poslovnika daju poslanicima određene mogućnosti da izraze svoja mišljenja. Glasanje se sprovodi javno, ali se ne vrši prozivanjem. Nakon završenog glasanja, na koje se ne mogu ulagati dodatne žalbe, predsjednik Parlamenta obavještava nadležnog sudiju o rezultatu glasanja, putem slanja zvaničnog pisanog mišljenja nadležnog parlamentarnog odbora.

Portugalski Statut o poslanicima ne sadrži vremenske rokove kada je u pitanju procedura potvrđivanja ili oduzimanja imuniteta, dok zahtjev za ukidanje imuniteta ne može biti

⁸³ Pravni izraz koji znači da određene aktivnosti nijesu bile sprovedene s ciljem poštovanja zakona ili traganja za istinom, već s namjerom da se ošteti određena osoba ili neki drugi subjekt.

prekinut ni krajem aktuelnog saziva parlamenta, u slučajevima kada poslanik na kog se zahtjev odnosi osvoji novi mandat. Poslanici se ne mogu sami odreći svog poslaničkog imuniteta.⁸⁴

Rumunija – donji i gornji dom

U skladu sa Ustavom Rumunije, poslanici oba doma ne mogu snositi pravnu odgovornost za glasanje ili političko mišljenje izraženo tokom vršenja poslaničke funkcije. Poslanici mogu postati dio krivične istrage ili biti krivično gonjeni za djela koja nijesu povezana sa njihovim glasanjem ili mišljenjem izraženim tokom vršenja dužnosti, ali ne mogu biti pretreseni, pritvoreni ili uhapšeni bez saglasnosti doma Parlamenta kojem pripadaju, nakon što su saslušani. Istragu i krivični postupak može sprovesti samo državno tužilaštvo koje je pri Višem kasacionom sudu i sudu pravde (*High Court of Cassation and Justice*) koji ima jurisdikciju o ovim slučajevima. Ukoliko je zatečen u vršenju krivičnog djela, poslanik može biti uhapšen. Ministar pravde bez odlaganja obavještava predsjednika datog Doma o pretresanju i pritvoru. Ukoliko nakon obavještenja, dati dom Parlamenta ne utvrdi osnove takvog pritvaranja, može zahtijevati ukidanje primjene takvih mjera.⁸⁵

Poslovnik donjeg doma reguliše pitanje ukidanja imuniteta poslanicima Parlamenta. U skladu sa odredbama Poslovnika, ministar pravde ima pravo da, predsjedniku doma Parlamenta kojem poslanik pripada, podnese zahtjev za pretres, pritvor ili hapšenje poslanika. Odredbe poslovnika oba doma Parlamenta predviđaju da u slučaju da je poslanik zatečen u vršenju krivičnog djela, može biti pritvoren ili pretresen bez saglasnosti datog doma Parlamenta. Ministar pravde bez odlaganja obavještava predsjednika doma kojem poslanik pripada, o takvom pritvoru ili pokretanju krivičnog postupka. Ukoliko odnosni dom Parlamenta utvrdi da ne postoje osnove za pritvor, odmah može tražiti ukidanje takvih mjera.

U skladu sa Poslovníkom Donjeg doma, ministar pravde dostavlja sva potrebna dokumenta Odboru za disciplinu i imunitet. Odbor usvaja odluku tajnim glasanjem, utvrđujući da li postoje ozbiljne osnove za podnošenje zahtjeva od strane ministra pravde, pri čemu o tome priprema izvještaj. Izvještaj se podnosi domu Parlamenta koji raspravlja i glasa o istom u roku koji se određuje u sklopu izvještaja.⁸⁶ Odluku dati dom Parlamenta usvaja tajnim glasanjem, a zahtjevi za ukidanje imuniteta predstavljaju prioritete tačke dnevnog reda.⁸⁷

Poslovník Gornjeg doma Parlamenta propisuje da ministar pravde upućuje zahtjev predsjedniku Gornjeg doma koji on predstavlja poslanicima na javnoj sjednici a potom ga na razmatranje prosljeđuje Odboru za imenovanja, disciplinu, imunitet i potvrde. Odbor utvrđuje da li je zahtjev podnešen u cilju da odvraća poslanika od vršenja svoje funkcije. Biro Doma (*Standing Bureau of the Senate*) predstavlja izvještaj Odbora na plenumu koji treba da razmotri i usvoji izvještaj u roku od 15 dana od dana njegovog podnošenja.

⁸⁴ ECPRD Request o. 3404, *Criteria and procedures for lifting of parliamentary immunity in criminal cases*, 11 May 2017

⁸⁵ Član 72 Ustava Rumunije, koji je, takođe, sadržan u poglavlju 5 Zakona br. 96 od 21. aprila 2006. godine o statutu poslanika i senatora, koji je izmijenjen 2013. godine. Tekst Zakona na rumunskom:

http://www.cdep.ro/pls/dic/site2015.page?den=act3_1 (5.6.2017) ECPRD request, No. 3404, *Criteria and procedures for lifting of parliamentary immunity in criminal cases*, 11. 5. 2017.

⁸⁶ ECPRD request, no. 3404, *Criteria and procedures for lifting of parliamentary immunity in criminal cases*, 11 May 2017

⁸⁷ ECPRD request, No. 3404, *Criteria and procedures for lifting of parliamentary immunity in criminal cases*, 11. 5. 2017.

Zahtjevi za ukidanje imuniteta predstavljaju prioritetne tačke dnevnog reda⁸⁸ Gornji dom odlučuje o zahtjevu tajnim glasanjem prisutnih poslanika.⁸⁹

Slovenija

U skladu sa Ustavom, nijedan poslanik donjeg doma Parlamenta Slovenije ne može snositi krivičnu odgovornost za izraženo mišljenje ili glasanje tokom sjednica Doma i njegovih radnih tijela. Nijedan poslanik ne može biti zatvoren niti, u slučajevima gdje se poziva na imunitet, protiv njega pokrenut krivični postupak bez odobrenja Doma, izuzev kada je uhvaćen u vršenju krivičnog djela za koje je predviđena kazna zatvora preko pet godina. Dom može da garantuje imunitet poslaniku koji se nije pozvao na taj imunitet ili koji je uhvaćen u vršenju krivičnog djela za koje je predviđena kazna zatvora duža od pet godina.⁹⁰

U skladu sa krivičnim zakonodavstvom, nadležni organ vlasti ili predlagač pokretanja postupka su tužilac ili sud. U određenim slučajevima, nadležni organ vlasti ne može zatvoriti ili pokrenuti krivični postupak protiv poslanika bez prethodne saglasnosti Doma – u tim situacijama dati organ, Donjem domu, podnosi zahtjev za odobrenje pritvora ili pokretanja krivičnog postupka. U drugim situacijama, gdje nadležni organ vlasti pritvori poslanika ili se pokrene krivični postupak protiv njega, Donjem domu se upućuje informacija o pritvoru ili pokretanju krivičnog postupka i Donji dom može, u takvim slučajevima, da poslaniku naknadno dodijeli imunitet.

Drugim riječima, zahtjev za odobrenje pritvora ili pokretanja krivičnog postupka nadležni organ vlasti upućuje donjem domu Parlamenta Slovenije u sljedećim slučajevima:

- prije pritvora poslanika;
- prije pokretanja krivičnog postupka protiv poslanika ukoliko se poslanik poziva na imunitet.

Prethodna saglasnost Donjeg doma nije neophodna u situacijama:

- pokretanja krivičnog postupka protiv poslanika koji se nije pozvao na imunitet;
- naređenja pritvora poslanika ili pokretanja krivičnog postupka protiv poslanika koji je počinio krivično djelo za koje je predviđena kazna zatvora preko pet godina.

Ipak, iako nije neophodna saglasnost Donjeg doma Parlamenta, neophodno je da nadležni organ vlasti obavijesti Dom. Takođe, u ovim slučajevima Donji dom može naknadno garantovati imunitet poslaniku.

Detaljna procedura koja se odnosi na imunitet poslanika definisana je Poslovnikom Donjeg doma.⁹¹ Prema Poslovniku, poslanici uživaju imunitet od trenutka potvrde njihovog izbora na poslaničku funkciju do kraja mandata.⁹² Kada postoje osnove za izdavanje naredbe za pritvor poslanika ili pokretanje krivičnog postupka protiv poslanika koji se pozvao na imunitet, nadležni organ vlasti predsjedniku Donjeg doma upućuje zahtjev za odobrenje pritvora ili pokretanje krivičnog postupka. U slučaju da je poslanik pritvoren ili je protiv njega pokrenut krivični postupak jer je zatečen u vršenju krivičnog

⁸⁸ Član 173, stav 6, 7, 8, 9 Poslovnika Gornjeg doma

⁸⁹ Član 174 Poslovnika Gornjeg doma

⁹⁰ Član 83 Ustava Slovenije.

⁹¹ Članovi 203-210 Poslovnika,

[http://www.dz-rs.si/wps/portal/en/Home/ODrzavnemZboru/PristojnostiInFunkcije/RulesoftheProcedureText\(30.5.2017\)](http://www.dz-rs.si/wps/portal/en/Home/ODrzavnemZboru/PristojnostiInFunkcije/RulesoftheProcedureText(30.5.2017))

⁹² Član 203 Poslovnika.

djela za koje je predviđena kazna zatvora duža od pet godina, nadležni organ vlasti odmah obavještava predsjednika Donjeg doma o pritvoru poslanika ili pokretanju krivičnog postupka protiv njega. Nadležni organ vlasti upućuje obavještenje predsjedniku, takođe, kada se poslanik ne pozove na imunitet.⁹³

Kriterijumi za ukidanje parlamentarnog imuniteta

- Predsjednik Donjeg doma zahtjev ili obavještenje odmah prosljeđuje Odboru za pitanje javnih funkcija i izbora (*the Commission for Public Office and Elections*). Prilikom razmatranja zahtjeva ili obavještenja, Odbor utvrđuje da li je zadržavanje imuniteta neophodno za obavljanje dužnosti.

- Kao opšte pravilo, smatra se da je zadržavanje imuniteta neophodno za obavljanje dužnosti u slučaju kada nadležni organ vlasti ima namjeru da pritvori ili je već pritvorio poslanika, ali ne i kada namjerava da pokrene ili je već pokrenuo krivični postupak protiv tog poslanika.

- Odbor izuzetno i iz posebnih razloga može predložiti Donjem domu da naknadno zadrži imunitet poslaniku koji je zatečen u vršenju krivičnog djela za koje je predviđena kazna zatvora duža od pet godina ili poslaniku protiv kojeg je pokrenut krivični postupak jer se nije pozvao na imunitet. Odbor mora, takođe, uzeti u obzir razloge zbog kojih se poslanik nije pozvao na imunitet.

- Prilikom razmatranja zahtjeva ili obavještenja, Odbor ne procjenjuje dokaze niti činjenično stanje koje se odnosi na počinjeno krivično djelo, a ne ocjenjuje ni da li je dati poslanik krivično odgovoran.⁹⁴

Odbor razmatra izvještaj ili obavještenje na sjednici zatvorenoj za javnost, te predlaže Donjem domu da ukine ili zadrži imunitet poslaniku.⁹⁵ Donji dom odlučuje o zadržavanju imuniteta poslaniku bez rasprave. Na predlog Odbora ili poslaničke grupe, Donji dom može odlučiti da odluka bude donijeta na sjednici zatvorenoj za javnost. Na tako zatvorenoj sjednici, rasprava je moguća. Javnost ima pristup zvaničnom obavještenju o odluci Doma usvojenom na zatvorenoj sjednici. Prilikom odlučivanja o dodjeli imuniteta poslaniku, Donji dom uzima u obzir navedene kriterijume.⁹⁶

U svakom slučaju koji se odnosi na poslanika koji je pritvoren, Odbor odmah odlučuje o dodjeli imuniteta. Na sljedećoj sjednici Donji dom prihvata, odbija ili mijenja odluku Odbora.⁹⁷

Donji dom ili Odbor odmah nadležni organ vlasti obavještavaju o tome da li je ili nije dodijeljen imunitet poslaniku. Ukoliko Donji dom naknadno dodjeljuje imunitet, krivični postupak protiv takvog poslanika se ne može nastaviti i pritvoreni poslanik mora odmah biti oslobođen. Relevantnu odluku u vezi sa tim donosi nadležni organ vlasti.⁹⁸

Kada Donji dom ili Odbor daju saglasnost na pritvaranje ili pokretanje krivičnog postupka protiv poslanika, poslanik može biti pritvoren ili krivični postupak protiv njega pokrenut samo za krivično djelo za koje je data saglasnost.⁹⁹

⁹³ Član 204 Poslovnika.

⁹⁴ Član 205 Poslovnika.

⁹⁵ Član 206 Poslovnika.

⁹⁶ Član 207 Poslovnika.

⁹⁷ Član 208 Poslovnika.

⁹⁸ Član 209 Poslovnika.

⁹⁹ Član 210 Poslovnika.

Kada nadležni organ vlasti izda zahtjev, Donji dom mora odlučiti o dodjeli imuniteta u roku od 30 dana od podnošenja zahtjeva. U slučaju da je poslanik pritvoren, Odbor odmah odlučuje da li da potvrdi imunitet i Donji dom, na narednoj sjednici, prihvata, odbija ili mijenja odluku Odbora.¹⁰⁰

Srbija

U skladu sa Poslovníkom Parlamenta Srbije poslanik, u skladu s Ustavom i zakonom, uživa imunitet od dana potvrde izbora na poslaničku funkciju do kraja mandata.

Zahtjev za odobrenje određivanja pritvora za poslanika i zahtjev za odobrenje pokretanja krivičnog postupka ili drugog postupka u kojem se može izreći kazna zatvora, nadležni organ podnosi predsjedniku Parlamenta, koji ga upućuje Odboru za administrativno-budžetska i mandatno-imunitetska pitanja. Odbor je dužan da svoj izvještaj, sa predlogom odluke, podnese Parlamentu. O održavanju sjednice Odbora za administrativno-budžetska i mandatno-imunitetska pitanja na kojoj se razmatra pitanje njegovog imuniteta, poslanik se posebno obavještava.¹⁰¹ Parlament, na predlog nadležnog odbora može uspostaviti imunitetno pravo poslaniku koji se nije pozvao na imunitet, ako je to potrebno radi vršenja poslaničke funkcije.¹⁰²

Ako se poslanik pozvao na imunitet, ne može da bude pritvoren, niti protiv njega može da se vodi krivični ili drugi postupak u kojem se može izreći kazna zatvora, bez odobrenja Parlamenta. Odobrenje za određivanje pritvora, odnosno vođenje krivičnog ili drugog postupka u kojem se može izreći kazna zatvora odnosi se samo na djelo povodom kojeg je zahtjev podniet.¹⁰³ Takođe, ne postoji propisan rok u okviru kojeg parlament treba da odluči o pitanju ukidanja imuniteta poslanika.¹⁰⁴

Savjet Evrope (Parlamentarna skupština)

Poslanici Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope uživaju privilegije i imunitet predviđene Opštim sporazumom o privilegijama i imunitetima Savjeta Evrope (od 2. septembra 1949. godine) i Dodatnom protokolu (od 6. novembra 1952. godine). Imunitet je garantovan u cilju očuvanja integriteta Skupštine i zaštite nezavisnosti poslanika prilikom vršenja svojih nadležnosti.

Svaki zahtjev za ukidanje imuniteta predstavniku u Parlamentarnoj skupštini ili njegovom zamjeniku koji nadležno tijelo države članice uputi predsjedniku Parlamentarne skupštine u skladu sa članom 15 Opšteg sporazuma¹⁰⁵ objavljuje se na plenarnoj sjednici

¹⁰⁰ ECPRD request, No. 3404, *Criteria and procedures for lifting of parliamentary immunity in criminal cases*, 11. 5. 2017.

¹⁰¹ Član 252 Poslovnika.

¹⁰² Član 253 Poslovnika.

¹⁰³ Član 254 Poslovnika.

¹⁰⁴ ECPRD request, No. 3404, *Criteria and procedures for lifting of parliamentary immunity in criminal cases*, 11 May 2017

¹⁰⁵ Tokom zasjedanja Konsultativne skupštine, predstavnici u Skupštini i njihovi zamjenici, bez obzira da li su članovi parlamenta ili ne, uživaju:

(a) na svojoj nacionalnoj teritoriji, imunitete koji se u tim zemljama daju članovima parlamenta
(b) na teritoriji svih drugih zemalja članica, izuzeće od lišavanja slobode i krivičnog gonjenja.

Ovaj imunitet važi i prilikom putovanja do i od mjesta održavanja sjednica Konsultativne skupštine. Međutim, on se ne primjenjuje na predstavnike i njihove zamjenike koji su uhvaćeni u vršenju, u pokušaju ili nakon izvršenja krivičnog djela niti u slučajevima kada se Skupština odrekla imuniteta.

ili sjednici Stalnog komiteta (eng. *Standing Committee*)¹⁰⁶, nakon čega se upućuje Odboru za poslovnik, imunitet i institucionalna pitanja koji odmah razmatra zahtjev. Odbor može pripremiti mišljenje o ovlaštenjima tijela koje podnosi zahtjev i formalnoj prihvatljivosti zahtjeva. Odbor ne analizira osnovanost zahtjeva. Konkretno, Odbor se ne može, ni pod kojim okolnostima, izjasniti o krivici ili nevinosti poslanika, niti o tome da li mišljenja i radnje koja mu se pripisuju opravdavaju krivično gonjenje. Čim se ukaže prilika, Odbor saslušava poslanika na kojeg se zahtjev odnosi ili drugog poslanika koji ga predstavlja, koji može dostaviti bilo koji dokument koji smatra relevantnim. Osim toga, Odbor može od nadležnih tijela država članica zatražiti bilo koju informaciju i detalje koje smatra neophodnim kako bi se utvrdilo da li se imunitet ukida ili ne.

Izveštaj Odbora kao zaključak sadrži predlog rezolucije za zadržavanje ili ukidanje imuniteta i u tom smislu nije moguće podnijeti amandmane. Izveštaj Odbora je prva tačka na dnevnom redu prve sjednice Parlamentarne skupštine nakon dostavljanja izvještaja. Rasprava o izvještaju ograničena je na argumente za ili protiv ukidanja imuniteta. U slučaju da se zahtjev za ukidanje imuniteta odnosi na više od jedne optužnice, svaka od optužnica može biti predmet pojedinačne odluke.

Predsjednik Parlamentarne skupštine odmah obavještava tijelo koje je podnijelo zahtjev o odluci Skupštine.

U slučaju da je poslanik uhapšen ili lišen slobode kretanja u okviru navodne povrede privilegija i imuniteta, predsjednik Parlamenta može preduzeti inicijativu za potvrdu privilegija i imuniteta poslanika o kojem je riječ, gdje je to moguće nakon konsultacija sa nadležnim tijelima Parlamenta. Poslanik može podnijeti zahtjev predsjedniku za zaštitu imuniteta i privilegija. Na zahtjev predsjednika, Biro može, nakon odobrenja Parlamenta, uputiti slučaj nadležnom odboru.

Prilikom razmatranja zahtjeva za ukidanje imuniteta ili zahtjeva za zaštitu imuniteta poslanika Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope, nadležni organi Skupštine interpretiraju član 15a Opšteg sporazuma o privilegijama i imunitetima. U tom smislu, predstavnici Parlamentarne skupštine i njihovi zamjenici uživaju imunitet od krivičnog gonjenja i hapšenja prilikom obavljanja funkcije poslanika Parlamentarne skupštine ili kada putuju službeno u svojstvu poslanika Parlamentarne skupštine, bez obzira na to da li je to unutar ili van njihove nacionalne teritorije. Ukoliko nijesu aktivni u tom smislu i ne putuju službeno u svojstvu poslanika Parlamentarne skupštine, nacionalni režim primjenjuje se u njihovoj zemlji.

Pojam '*prilikom obavljanja funkcije poslanika*' obuhvata sve službene dužnosti koje vrše poslanici Parlamentarne skupštine i njihovi zamjenici u zemljama članicama na osnovu odluke nadležnog tijela Parlamenta i uz saglasnost odgovarajućih državnih organa.

U slučaju sumnje, Biro Parlamentarne skupštine odlučuje da li su aktivnosti poslanika izvršene u okviru obavljanja funkcije.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Stalni komitet čine predsjednik i potpredsjednici Skupštine i predsjednici plituičkih grupa, nacionalnih delegacija i skupštinskih odbora, što je ukupno 60 parlamentaraca iz 47 zemalja članica Savjeta Evrope.

¹⁰⁷ Rules of Procedure of the Assembly of the Council of Europe (June 2016)

<http://assembly.coe.int/nw/xml/RoP/RoP-XML2HTML-EN.asp?id=toc#Part-1> (8.6.2017)

Španija

Parlamentarni imunitet u Španiji garantovan je Ustavom kojim se predviđa da poslanici oba doma Parlamenta tokom mandata uživaju slobodu od hapšenja, te da mogu biti uhapšeni samo u slučaju da su zatečeni u vršenju krivičnog djela. Ne mogu biti optuženi niti im može biti suđeno bez prethodnog odobrenja doma Parlamenta čiji su poslanici.

U skladu sa Ustavom, poslovnici oba doma uređuju proceduru ukidanja imuniteta. U slučaju oba doma, o ukidanju imuniteta Parlament odlučuje na plenarnoj sjednici.

U krivičnim postupcima koji se pokreću protiv poslanika, nadležno je Krivično odjeljenje Vrhovnog suda.

Predsjednik Parlamenta (odnosno odgovarajućeg doma) nakon dobijanja zahtjeva od Vrhovnog suda za ukidanje imuniteta poslaniku upućuje zahtjev Odboru za peticije. Odbor za peticije može, ukoliko je to potrebno, zahtijevati da se dostave dokumenta i bilješke relevantne za taj slučaj i da se sasluša poslanik o kojem je riječ, nakon čega priprema izvještaj u roku od najviše 30 dana. Rasprava o izvještaju Odbora stavlja se na dnevni red prve plenarne sjednice koja se održava nakon toga.

Zahtjev Vrhovnog suda za ukidanje imuniteta poslaniku smatra se odbijenim ukoliko odgovarajući dom Parlamenta odbije da donese odluku o zahtjevu u roku od 60 dana od dana nakon zvaničnog prijema zahtjeva.¹⁰⁸

Švedska

U skladu sa ustavnim odredbama, poslanicima se garantuje određeni stepen imuniteta. Posebno poglavlje Oblika vladavine (*Instrument of Government - Regeringsformen*) koji predstavlja jedan od četiri ustavna zakona Švedske predviđa da pravni postupak protiv poslanika ne može biti pokrenut zbog izjave date ili djelovanja izvršenog tokom vršenja mandata, ukoliko Parlament na to ne dâ saglasnost u formi odluke koju treba da podrži najmanje 5/6 onih poslanika koji su glasali. Ovakva osoba ne može izgubiti slobodu niti joj može biti ograničena sloboda kretanja zbog djelovanja ili izjave date tokom obavljanja mandata, ukoliko na to Parlament ne dâ saglasnost. Ukoliko, u bilo kojem drugom slučaju, postoji sumnja da je poslanik počinio krivično djelo, relevantne pravne odredbe koje se odnose na hapšenje ili pritvor primjenjuju se samo ako je poslanik priznao da je kriv ili je zatečen u vršenju krivičnog djela ili je minimalna kazna zatvora za dato krivično djelo dvije godine.¹⁰⁹

Osnovni princip je da poslanik nema pravnu odgovornost za odluke u čijem je donošenju učestvovao u Parlamentu. Ovaj imunitet je potpun i odnosi se na sva izražena mišljenja i izjave, kao i glasanje tokom javnih zasijedanja Parlamenta, sjednica stalnih radnih tijela, političkih grupa a koje se odnosi na izvještaje i predloge zakona poslanika. *Osnovni faktor o kojem odlučuje Odbor za ustavna pitanja jeste da li je izjava data ili djelovanje izvršeno tokom vršenja mandata poslanika.*

¹⁰⁸ ECPRD Request no. 3404, *Criteria and procedures for lifting of parliamentary immunity in criminal cases*, 10 May 2017

¹⁰⁹ Poglavlje 4, član 12.

Poslovnik Parlamenta Švedske predviđa da u određenim slučajevima, a u skladu sa odredbama Oblika vladavine¹¹⁰, poslanik ne može izgubiti ličnu slobodu niti protiv njega može biti pokrenut pravni postupak bez saglasnosti Parlamenta. To se odnosi i na bivše poslanike Parlamenta.

Zahtjev za dobijanje saglasnosti Parlamenta predsjedniku Parlamenta podnosi tužilac ili bilo koje drugo lice koje želi da pokrene pravni postupak. Ukoliko je zahtjev nepotpun i time ne može biti upotrijebljen kao osnova za razmatranje od strane Parlamenta, ili ukoliko podnosilac zahtjeva nije kompetentan da podigne optužnicu ili da zahtijeva takvo djelovanje od strane državnih organa predsjednik odbija zahtjev. U svakom drugom slučaju, predsjednik o tome obavještava Parlament.¹¹¹ Prema dodatnim odredbama Poslovnika, zahtjev za dobijanje saglasnosti podnosi se u pisanoj formi i treba da sadrži osnove za podnošenje tog zahtjeva.¹¹²

U skladu sa pravilima o obaveznoj pripremi i razmatranju dnevnog reda koja su propisana Poslovníkom, zahtjev za dobijanje saglasnosti o kojem je obaviješten Parlament prosljeđuje se Odboru za ustavna pitanja.¹¹³ Odbor priprema i Parlamentu dostavlja izvještaj o ovom pitanju koji potom odlučuje o zahtjevu u skladu sa pravilima utvrđenim Oblikom vladavine.¹¹⁴

Zahtjev za dobijanje saglasnosti Parlamenta u cilju krivičnog gonjenja poslanika upućen je Parlamentu dva puta: u slučaju podmićivanja 1994. godine i u slučaju povrede zakona o autorskim pravima 2000. godine. Međutim, ni u jednom od ovih slučajeva, Odbor za ustavna pitanja nije smatrao da je sporno djelovanje poslanika izvršeno tokom obavljanja mandata, već se zalagao da se interpretacija pojma „vršenje mandata” striktno odnosi na poslove koji se tiču aktivnosti poslanika u Parlamentu. Stoga, saglasnost Parlamenta nije smatrana neophodnom za pokretanje krivičnog postupka u datim slučajevima. U oba slučaja, Parlament je donio odluku u skladu sa predlogom Odbora za ustavna pitanja.¹¹⁵

Što se tiče vremenskog okvira za razmatranje nekog pitanje, u skladu sa Poslovníkom on treba da se utvrdi u sazivu u kojem je nastalo dato pitanje. Međutim, Parlament može odlučiti da se razmatranje datog pitanja odloži za prvu sjednicu Parlamenta narednog saziva. Pitanje koje se odnosi na budžet za sljedeću budžetsku godinu treba da se razmotri prije početka budžetske godine, budući da se razmatranje ne može odložiti bez nanošenja štete budžetu.¹¹⁶

Na predlog nadležnog odbora Parlamenta, Parlament donosi odluku o odlaganju razmatranja određenog pitanja za prvu sjednicu Parlamenta narednog saziva. Takođe, Parlament može donijeti odluku o odlaganju i bez takvog predloga.¹¹⁷ Pitanje koje je nastalo u periodu kada Parlament ne zasijeda a nije riješeno do početka prve sjednice narednog saziva smatra se da je njegovo razmatranje odloženo za prvu sjednicu narednog

¹¹⁰ Poglavlje 4, glava 12, paragraf 1.

¹¹¹ Poglavlje 5, Član 7 Poslovnika.

¹¹² Dodatne odredbe Poslovnika 5.7.1.

¹¹³ Poglavlje 10, članovi 2-3 Poslovnika.

¹¹⁴ Poglavlje 4, Član 12.

¹¹⁵ ECPRD Request, no. 3404, *Criteria and procedures for lifting of parliamentary immunity in criminal cases*, 11 May 2017

¹¹⁶ Poglavlje 11, član 15 Poslovnika.

¹¹⁷ Dodatne odredbe Poslovnika 11.15.1.

saziva. Isto se primjenjuje i ukoliko Parlament ne zasijeda kao rezultat odluke predsjednika koja se odnosi na raspisivanje vanrednih izbora^{118,119}

Turska

Ustavom Turske predviđeno je da poslanici Parlamenta ne snose odgovornost za glasanje i izjave date tokom sjednica parlamenta, za stavove koje iznose pred Parlamentom, osim ako Parlament ne odluči drugačije na predlog Biroa za datu sjednicu, za ponavljanje ili otkrivanje informacija van Parlamenta. Poslanik koji je navodno počinio krivično djelo prije ili nakon izbora ne može biti pritvoren, podvrgnut ispitivanju, uhapšen a niti mu može biti suđeno ukoliko Parlament ne donese drugačiju odluku. Ova odredba se ne primjenjuje u slučaju kada je poslanik zatečen u vršenju krivičnog djela za koje je propisana teška kazna i u slučaju koje se odnosi na narušavanje ustavnog i demokratskog poretka zemlje koji je definisan posebnom odredbom Ustava¹²⁰, i to sve dok je istraga pokrenuta prije izbora. Ipak, u tim situacijama, nadležni organ vlasti odmah i direktno obavještava Parlament o tom slučaju. Izvršenje krivične kazne koja je određena poslaniku Parlamenta prije ili nakon izbora se obustavlja sve dok mu se ne prekine poslanički mandat. Pravila o zastarjelosti krivičnog postupka ne primjenjuje se tokom poslaničkog mandata. Istraga i krivično gonjenje ponovo izabranih poslanika iznova podliježe ukidanju imuniteta od strane Parlamenta. Grupe političkih partija u Parlamentu Turske ne raspravljaju niti donose odluke u vezi sa parlamentarnim imunitetom.¹²¹ Zahtjev za ukidanje imuniteta upućuje tužilac ili sud, nakon čega ministar pravde prosljeđuje zahtjev premijeru koji ga upućuje predsjedniku Parlamenta.

Pravosudnim organima vlasti nije potrebno odobrenje da bi se pokrenula krivična istraga, iako optužene strane uživaju parlamentarni imunitet. Iz tog razloga, Ustav predviđa da parlamentarni imunitet štiti poslanike samo od određenih krivičnih postupaka odnosno pritvora, ispitivanja, hapšenja i suđenja.¹²²

Poslovníkom Parlamenta propisana je procedura razmatranja zahtjeva, koja definiše da predsjednik Parlamenta prosljeđuje zahtjev Zajedničkom odboru kojeg čine članovi Ustavnog odbora i Odbora za pravosuđe, a kojim predsjedava predsjednik Ustavnog odbora.¹²³ U cilju razmatranja materijala u vezi sa ovim pitanjem formira se pripremni odbor kojeg čini pet članova i koji podnosi izvještaj Zajedničkom odboru u roku od mjesec dana od početka njegovog formiranja. Odbor može saslušati datog poslanika ali ne i svjedoke.¹²⁴ Zajednički odbor razmatra izvještaj pripremnog odbora i odlučuje o istom u roku od mjesec dana. Zajednički odbor može odlučiti da ukine imunitet ili suspendije

¹¹⁸ Član 16 Poslovníka.

¹¹⁹ ECPRD Request, no. 3404, *Criteria and procedures for lifting of parliamentary immunity in criminal cases*, 11 May 2017

¹²⁰ Član 14 Ustava glasi: „Prava i slobode propisane Ustavom ne mogu se vršiti u formi djelovanja koje narušava integritet države njene teritorije i nacije te ugrožava postojanje demokratskog i sekularnog poretka Republike koji je zasnovan na ljudskim pravima. Odredbe Ustava ne smiju biti interpretirane na način koji bi državi ili pojedincima omogućio da povređuju osnovna prava i slobode propisane Ustavom ili da djeluju sa ciljem njihovog ograničenja suprotno granicama propisanim Ustavom. Zakonom se utvrđuju sankcije protiv onih koji djeluju suprotno ovim odredbama.”

Ustav Turske,

<https://www.government.nl/topics/constitution/documents/regulations/2012/10/18/the-constitution-of-the-kingdom-of-the-netherlands-2008> (6.6.2017)

¹²¹ Član 83 Ustava Turske. https://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf (6.6.2017)

¹²² ECPRD Request no. 3404, *Criteria and procedures for lifting of parliamentary immunity in criminal cases*, 11 May 2017

¹²³ Član 131 Poslovníka.

¹²⁴ Član 132 Poslovníka.

istragu do završetka mandata poslanika.¹²⁵ Ukoliko Zajednički odbor u sklopu svog izvještaja zahtijeva suspenziju istrage, odluka se donosi na plenumu. Ukoliko se u roku od 10 dana ne dâ nikakav prigovor na izvještaj, on postaje konačan.¹²⁶ Međutim, ukoliko odbor zahtijeva ukidanje imuniteta ili ukoliko postoje prigovori na izvještaj, izvještaj postaje predmet razmatranja i glasanja na plenumu. Za donošenje odluke o ukidanju imuniteta potrebna je apsolutna većina glasova prisutnih poslanika.¹²⁷

Kako je opisano u prethodnom dijelu teksta, postoji rok za razmatranje zahtjeva od strane Zajedničkog odbora koji je ukupno dva mjeseca. U skladu sa Poslovnikom, pripremni odbor koji je pri Zajedničkom odboru donosi izvještaj u roku od mjesec dana. Zajednički odbor o tom izvještaju, takođe, odlučuje u roku od mjesec dana. Nakon završetka razmatranja na Odboru, ne postoji vremensko ograničenje kada je u pitanju razmatranje izvještaja Odbora na plenumu.

Postoje dvije izuzetne situacije u kojima nije potrebno zahtijevati saglasnost za ukidanje imuniteta, a to su kada je poslanik zatečen u vršenju krivičnog djela koje podliježe teškim krivičnim sankcijama i kada je riječ o krivičnim djelima koja se odnose na narušavanje ustavnog i demokratskog poretka zemlje, i to ukoliko je istraga pokrenuta prije izbora. Ovaj tzv. „negativni kriterijum“ je definisan Ustavom. Pravosudni organi vlasti odlučuju o opsegu krivičnih djela na koja se imunitet ne odnosi.¹²⁸

¹²⁵ Član 133, stav 2 Poslovnika.

¹²⁶ Član 133, stav 3 Poslovnika.

¹²⁷ Član 133, stav 4 Poslovnika.

¹²⁸ ECPRD Request no. 3404, *Criteria and procedures for lifting of parliamentary immunity in criminal cases*, 11 May 2017

IZVORI INFORMACIJA

Belgian Constitution

http://www.dekamer.be/kvvcr/pdf_sections/publications/constitution/GrondwetUK.pdf (6.6.2017)

Belgian House of Representatives Rules of Procedure

http://www.dekamer.be/kvvcr/pdf_sections/publications/reglement/reglement_UK.pdf (6.6.2017)

Constitution of the Netherlands

<https://www.government.nl/topics/constitution/documents/regulations/2012/10/18/the-constitution-of-the-kingdom-of-the-netherlands-2008> (6.6.2017)

Code of the Criminal Procedure of Estonia (consolidated text of February 1, 2017)

<http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/ee/ee227en.pdf> (30.5.2017)

ECPRD Request no. 3404, *Criteria and procedures for lifting of parliamentary immunity in criminal cases*, 11 May 2017

ECPRD Request no. 2850, *Special aspects in the procedures applicable to the requests for the waiver of parliamentary immunity*, 26 May 2015

ECPRD Request no. 2498, *Parliamentary immunities*, 10 March 2014

Government.nl,

<https://www.government.nl/topics/constitution/contents/constitution-and-charter> (6.6.2017)

Handbook on the incompatibilities and immunity of the Members of the European Parliament, Directorate General for Internal Policies Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs, August 2014

Hardt Sascha, The case against the introduction of 'political immunity' in the Netherlands, Montesquieu Instituut, 8 december 2014, page 6

http://www.montesquieu-instituut.nl/9353262/d/policypaper/policy_paper_04.pdf (9.6.2017)

Legal Department of the House of Representatives, *The parliamentary immunity*, April 2015

Penal Code of Estonia <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522012015002/consolide> (8.6.2017)

Poslovnik Evropskog parlamenta,

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+RULES-EP+20170116+TOC+DOC+XML+V0//HR&language=HR> (25.5.2017)

Poslovnik Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine

<http://www.parlament.ba/data/dokumenti/pdf/Poslovnik%20PD%20bs.pdf>

(7.6.2017)

Poslovnik Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (član 15)

<http://www.parlament.ba/data/dokumenti/pdf/Poslovnik%20doma%20naroda%20bs.pdf>

(7.6.2017)

Poslovnik Hrvatskoga sabora (*Narodne novine* br. 81/13)

Pravni leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007.

Protocol (No 7) on the Privileges and Immunities of the European Union, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012E%2FPRO%2F07>

(25.5.2017)

Rules of Procedure of the Federal Council Promulgations: BGBl. [Federal Law Gazette] No. 361/1988 as amended by BGBl. No. 191/1989, BGBl. No. 837/1993, BGBl. No. 50/1996, BGBl. I No. 65/1997, BGBl. I No. 84/1999, BGBl. I No. 192/1999, BGBl. I No. 154/2009, BGBl. I No. 27/2010, BGBl. I No. 41/2010, BGBl. I No. 141/2011 and BGBl. I No. 53/2015,

https://www.parlament.gv.at/ENGL/PERK/RGES/GOBR/gog01_P1-5.shtml#P5

(16.5.2017)

The Constitution of Greece <http://www.parliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/001-156%20aggliko.pdf> (7.6.2017)

The Rules of Procedure of the German Bundestag and the Rules of Procedure of the Mediation Committee, *Annex 6: Decision of the Bundestag relating to the waiver of immunity of Members of the Bundestag*,

Ustav Republike Hrvatske, dostupno na <http://www.sabor.hr/ustav-rh-ustrojstvo-drzavne-vlasti> (pristupljeno 5.6.2017)

Ustav Turske,

<https://www.government.nl/topics/constitution/documents/regulations/2012/10/18/the-constitution-of-the-kingdom-of-the-netherlands-2008> (6.6.2017)

Zakon o imunitetu Bosne i Hercegovine - neslužbeni prečišćeni tekst koji sadrži Zakon o imunitetu Bosne i Hercegovine (*"Službeni glasnik BiH" broj 32/02*) koji je donesen Odlukom Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, dana 06. oktobra 2002. godine; Zakon o imunitetu Bosne i Hercegovine (*"Službeni glasnik BiH" broj 37/03*) kojim je potvrđena Odluka Visokog predstavnika; Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o imunitetu Bosne i Hercegovine (*"Službeni glasnik BiH" broj 75/09*)

Zakon br. 96 od 21. aprila 2006. godine o statutu poslanika i senatora, koji je izmijenjen 2013. godine. Tekst Zakona na rumunskom:

http://www.cdep.ro/pls/dic/site2015.page?den=act3_1 (5.6.2017)